

Terug naar het begin– editie 2021

Inhoudelijk eindverslag

Vanwege de coronapandemie zag *Terug naar het begin* er dit jaar anders uit. Onder de noemer van ‘Boek een ontdekkingstocht’ ontwikkelden we culturele dagreizen vol kunst, cultuur en natuur! In de laatste drie weekenden van juni (12 + 13 juni, 19 + 20 juni en 26 + 27 juni 2021) konden bezoekers voor het eerst sinds lange tijd weer genieten van liveoptredens. Zo ontwaakte in het Groninger uitgestrekte wierdenlandschap het allereerste, aangepaste festival na de lockdown.

www.terugnaarhetbegin.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Festivalbeleving	9
2. Festivalprogramma	11
3. Festivalterrein	20
4. Aantallen	23
5. Bezoekersprofiel	24
6. Organisatie	26
7. Samenwerkingen	27
8. Marketingcommunicatie	28
9. Promotie Noord-Groningen	28
10. Sponsors en subsidienten	29
11. Financieel verslag	29
12. Ambities	29
Bijlage:	
Bijlage 1: Visuele documentatie kunstroute	31
Bijlage 2: Overzicht plattegronden	53
Bijlage 3: Evaluatiedocument ticketing	63

Inleiding

Begin dit jaar was het al snel duidelijk. De opzet van *Terug naar het begin* (TNHB) moest anders vanwege de coronapandemie. Maar hoeveel anders? En wat is dan van belang om te bewaren? Nadat we eind januari voor de tweede keer een streep door de data moesten zetten, gooiden we het definitief over een andere boeg. Want over één ding waren we het eens: *TNHB* moest er hoe dan ook komen!

Aan de hand van vragen als “Hoe organiseren we *TNHB* veilig en verantwoord?”, “Hoe blijven we dicht bij de kernwaarden van het festival?”, “Wat is onze artistieke ondergrens?” en “Hoe nemen we in deze tijd de regie weer in handen?” ontwikkelden we verschillende scenario’s voor zowel in de situatie van een lockdown (scenario C), als wanneer er versoepelingen doorgevoerd zouden worden (scenario B). Uiteindelijk is scenario B gerealiseerd: onder de noemer van ‘Boek een ontdekkingstocht’ spreidden we *TNHB* over de laatste drie weekenden van juni: 12 + 13 juni, 19 + 20 juni, 26 + 27 juni. In deze weekenden ontwikkelden we vooropgestelde culturele dagreizen door ons festivalgebied voor maximaal 30 deelnemers per tocht, met onderweg liveoptredens. Voor het doorvoeren van de aanpassingen is telkens naar feedback gevraagd bij onze achterban om te polsen of er voldoende draagvlak was. Zo ontdekten we dat er een groot vertrouwen was in de organisatie!

Blij met de steun van de fondsen, gemeente en provincie die de aanpassingen onderschreven, was het een grote opluchting toen ook uiteindelijk de ontheffing begin juni op de deurmat lag en we officieel toestemming kregen om *TNHB* ‘coronaproof’ te organiseren. Zo geschiedde dat op zaterdagochtend 12 juni het allereerste, aangepaste festival in het Groninger wierdenlandschap ontwaakte. Alle routes waren uitverkocht en samen met het publiek herontdekten we de waarde van de (podium)kunsten. Zo maakte de krachtige danssolo van Gil The Grid diepe indruk op de bezoekers van het kerkje van Wirdum, in het Mariakerkje van Oosterwijtwerd pakte Eva van Manen de luisteraars moeiteloos in met haar muziek en teksten en in de Solwerder kerk bracht luitenist Jozef van Wissem bezoekers in hogere sferen met zijn hypnotiserende klanken. Zo concludeerde het VPRO-platform 3voor12: “*Na deze fietstocht is er één ding duidelijk geworden: de weg terug naar verbinding begint met geraakt worden. En kunst, in alle vormen, is daar een uitstekend startpunt voor.*”¹

Net als andere jaren maakten de karakteristieke kerkjes deel uit van het *TNHB*-decor, maar deze editie kon het publiek voor een voorstelling ook terecht in een oude steenfabriek of een donkere aardappelschuur. Met onze culturele ontdekkingstochten brachten we bezoekers drie weekenden lang via kronkelende weggetjes en oude zeedijken naar betoverende optredens, spannende kunstprojecten en unieke locaties. Van de indrukwekkende dansperformance van Teddy’s Last Ride op een

¹ Artikel VPRO-platform 3voor12: “Festival *Terug naar het begin*: een spiegel van de cultuursector”: <https://3voor12.vpro.nl/lokaal/groningen/artikelen/overzicht/2021/juni/terug-naar-het-begin-festival.html>

industriële locatie, tot een typisch dorpsommetje door een eeuwenoud wierdendorp van De Wandelclub met Tim Knol óf een interactieve voorstelling boven op de dijk over de verhouding tussen ons land en de zee!

Elk weekend was er de keuze uit drie verschillende routes, die elk via drie verschillende tijdslots te volgen waren. In totaal realiseerden we negen ontdekkingstochten: zeven voor fietsers en twee voor wandelaars. Hierbij voegden we unieke pauzeplekken toe aan de routes: bij een molen, een camping, een vroegere synagoge of op een wierde. Daarnaast ontwikkelden we in samenwerking met stichting IVAK de Verwonder Tour. Met kijkopdrachten (Zoals: “bekijk de velden om je heen: hoe noemen Groningers de aardappelen die op klei worden geteeld?”) werden bezoekers uitgedaagd met aandacht naar de omgeving te kijken.

Dankzij het enthousiasme en vertrouwen van het publiek en de grote betrokkenheid van de kerk- en dorpscommissies, vrijwilligers en lokale ondernemers hebben we ondanks de uitzonderlijke omstandigheden toch een prachtige editie neergezet en veel nieuwe mensen ontmoet. Aan de hand van de jaarlijkse enquête hebben we alle tips, ervaringen en beoordelingen verzameld om dit eindverslag te schrijven!

Groningen, 15 september 2021

Stichting Terug naar het begin
Minke van der Velde

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

1. Festivalbeleving

“De kerk leek zelf ook verbaasd om het aantal fietsen dat tegen hem aanleunden. Jong, oud, bekend of de weg kwijt, goed of onvoorbereid, zit samen in de eerste kerk van de dag”, schrijft 3voor12 over de start van TNHB². Ook reporter Igor Wijnker zag de verwachtingsvolle blikken van het publiek: “Nog wat onwennig stappen we de Solwerder kerk binnen: dertig bevoorrechten die een plaats zoeken op de harde kerkbank met genoeg plek rondom. Samen in één ruimte met vreemden, best raar. Kan het mondkapje al af?”³

Want eindelijk was het dan eindelijk zover. Op zaterdag 12 juni ging *TNHB* als één van de eerste festivals in aangepaste vorm van start. Hoewel het misschien nog iets onwennig begon, werd de sfeer al snel meer ontspannen. Zo schrijft 3voor12: *“Na het eerste concert stappen we op de fiets en rijden we als een ketting door het vlakke land van Eemsdelta. Tevreden geklets ondersteunt de dagtocht van 11 kilometer, en mensen lijken los te komen van de partner met wie ze gekomen zijn. Na een tijd zien we de vlag van het festival en weten we dat we er zijn. “Is dat hem?” hoor ik achter me wanneer een man met een gitaar ons tegemoet wandelt. Ja, het is hem. Tim Knol is de volgende muzikant die ons zal gaan verblijden.*

Ondanks de beperkte capaciteit van maximaal dertig mensen per tocht, is *TNHB* erin geslaagd een nieuw publiek aan te trekken. Zo lezen we in de publieksenquête dat 25% van de respondenten dit jaar voor het eerst naar *TNHB* is geweest. Zo ook Marian en Mandy die reporter Igor Wijnker onderweg ontmoet: *“We kenden dit festival niet, maar het is echt een ontdekking. Die combinatie vinden we heel bijzonder. ORBI was echt indrukwekkend. En we hadden de fietsen gewoon mee in de trein. Ideaal. Het is prachtig fietsen hier.”*

De combinatie van kunst, cultuur en natuur maakt *TNHB* uniek. Het is een formule die klopt en je ogen opent voor je eigen omgeving, stelt ook reporter Lieke van den Krommenacker⁴ vast: *“Leermens, Appingedam, Loppersum,*

² Artikel VPRO-platform 3voor12: “Festival *Terug naar het begin*: een spiegel van de cultuursector”: <https://3voor12.vpro.nl/lokaal/groningen/artikelen/overzicht/2021/juni/terug-naar-het-begin-festival.html>

³ Artikel Igor Wijnker “Op ontdekkingstocht met de razende reporter Igor Wijnker en Marcel, de vliegende fietstaxichauffeur!”: <https://terugnaarhetbegin.nl/nieuws/verslag-van-de-dag>

⁴ Artikel Lieke van den Krommenacker: “Op ontdekkingstocht met Lieke van den Krommenacker - De schoonheid van dichtbij”: <https://terugnaarhetbegin.nl/nieuws/lieke-van-den-krommenacker-de-schoonheid-van-dichtbij>

Krewerd, Godlinze, de plaatsen die grofweg de route van vandaag markeren: ze liggen praktisch om de hoek. Juist dan is het gemakkelijk de schittering over het hoofd te zien, bedenk ik me, terwijl ik mijn ogen de kost geef en de prachtige gewelven en muurschilderingen ontwaar. (...). Fijn dus, zo'n festival dat me aandachtiger dan anders naar mijn vertrouwde omgeving laat kijken en bovendien de rest van mijn zintuigen op scherp zet. Het ruisen van de wind, het klinkt niet anders, niet mooier, dramatischer of wonderlijker, maar ik luister simpelweg beter, zo zittend in deze oude kerk, waar de poten van Figees hammondorgel mee lijken te dansen op de melodie van zijn bezielde uitgevoerde blues."

De reacties uit de publieksenquête bevestigen dat we ook met de aangepaste, coronaveilige editie erin geslaagd zijn de kernwaarden van het festival te bewaren. "Kleinschaligheid", "diversiteit", "puurheid", "kwaliteit" en "verrassing" worden genoemd als gewaardeerde kenmerken van deze opzet. Daarnaast hebben we in de enquête gevraagd welke elementen bewaard moeten worden voor een volgende editie. Van de respondenten geeft 66% aan dat de "pauzeplekken onderweg" een volgende editie moeten blijven, 57% is voor "spreiding van het festival over meerdere weekenden" en 46% heeft een voorkeur voor "vooropgestelde routes". Wat betreft dit laatste punt is te lezen dat voorstanders van de vaste routes deze "rustiger", "overzichtelijk" of "relaxter" vinden; tegenstanders missen "vrijheid" en zouden liever "eigen keuzes" willen maken, of "meer voorstellingen" willen bezoeken. Volgens reporter Lieke van de Krommenacker heeft "het meer willen zien" ook te maken met de aanstekelijke werking van *Terug naar het begin*: "door de vele, afwisselende routes, kijktips en aanlokkelijke pauzeplekken krijg ik zin om er een meerdaagse tocht van te maken en mijn tentje op te zetten op een van de kleine (boeren)campings die ik vanuit de fietstaxi voorbij zie komen."

2. Festivalprogramma

“Niet lang nadat ORBI is begonnen met spelen, barst de kerk al bijna uit z’n voegen”, schrijft 3voor12 over het optreden in de kerk van Leermens: “De kerkbankjes trillen en het publiek straalt, want hier wordt iedereen enthousiast van. (...). De festivalgangers zijn onder de indruk en balen dat het optreden maar een halfuurtje kon duren. Buiten komt iedereen even op adem en, kenmerkend voor de gemoedelijke sfeer, kan er nog even een praatje gemaakt worden met de vier heren. Dan stapt iedereen alweer op de fiets voor de pauzeloctatie: een onbewoonbaar verklaarde boerderij.

In het samenstellen van de routes streefden we naar de ultieme beleving waar het festival bekend om staat, doelend op eerdere reacties van bezoekers als: “de kleinschaligheid in combinatie met het uitgebreide programma is uniek”, “het is zo mooi en eigen, het brengt je echt *Terug naar het begin*. Subtiel, en daardoor erg krachtig” of “*Terug naar het begin* voelt als een avontuur!”. We slaagden hierin door in elke route te zorgen voor een divers programma waarin bezoekers zowel konden genieten van een uniek muziekoptreden, maar ook verdiepende kunstprojecten, openhartige verhalen en gastvrije dorpsbewoners tegenkwamen op unieke locaties.

Vanwege de diversiteit van het programma en het aanbod van de verschillende routes is het moeilijk om de hoogtepunten in het programma te benoemen. Van Mugmetdegoudentand, ORBI, Gil the Grid, Toon Tellegen, Timo Tembuysen, Babs Gons, Marike Jager tot de dorpsommetjes van Tim Knol: deze en andere voorstellingen komen in de publieksenquête allemaal naar voren als “meest waardevolle momenten”. Omdat we bezoekers graag uitdagen nieuwe genres uit te proberen, zijn we blij om te lezen dat zowel muziekoptredens, als meer experimentele performances zoals een theatrale mis of een dansvoorstelling behoren tot de favorieten. 83% van de respondenten laat dan ook weten dat het diverse aanbod enorm aansprak. Dit wordt toegelicht met reacties als “een erg leuk en afwisselend mooi programma”, “Fijn om verrast te worden met voorstellingen of disciplines waar je misschien zelf niet voor gekozen zou hebben” of “ik heb ontroerend prachtige voorstellingen gezien”.

Bovendien vinden we het van belang dat *TNHB* meer is dan mooie voorstellingen op bijzondere plekken alleen. In de kerken, waar de meeste voorstellingen plaatsvonden, wordt al eeuwenlang gezocht naar betekenis. Tijdens *TNHB* vinden bezoekers en artiesten dit op een andere manier: in bijzondere ontmoetingen, nieuwe belevingen of verstillende schoonheid. We besteden veel aandacht en zorg aan het overleg met artiesten en kunstenaars, zodat de unieke locaties, de artiesten en kunstprojecten perfect op elkaar inspelen. Zo maakte de Iraanse pianiste, componiste en multidisciplinair

kunstenaar Setareh Nafisi een speciale compositie voor de Petrus en Pauluskerk in Loppersum: onder de gewelven belandde het publiek in een ander universum, waarbij klassiek, jazz, elektronica én oosterse klanken samen werden gebracht. Theatermaker Timo Tembuysen liet het publiek kennismaken met zijn theatrale mis Missa Homo Sacer: met zijn compositie wist hij op een prachtige manier in te spelen op de ruimte en de akoestiek van de imposante Jacobus kerk van Zeerijp. Singer-songwriter Marike Jager bracht speciaal op ons verzoek nummers van haar album The Silent Song, met liedjes die in de stilte en galmende akoestiek van de Nicolaïkerk in Appingedam het best tot hun recht kwamen. Ook de dans van Gil the Grid was een unieke ervaring: in het kerkje van Wirdum improviseerde de bewegingskunstenaar op muziek en emoties van het publiek die de danser via briefjes vooraf aan de voorstelling ontving. Ook voor de artiesten zijn de unieke locaties inspirerende plekken om op te treden. Het zijn plekken waar ze anders niet komen, en die vanwege de historie en akoestiek een unieke concentratie vragen: zowel voor het publiek als de artiest.

De inhoudelijke zorg geeft veel speelruimte om breed te programmeren en grenzen te slechten tussen klassiek en pop, gerenommeerd en jong talent en verschillende genres: klassiek publiek maakt kennis met popmuziek, terwijl poppubliek ook een keer kiest voor poëzie, theater of een spannend kunstproject. Dit element van 'ontdekken' kwam nog meer naar voren doordat bezoekers zich moesten houden aan de routes die *TNHB* voor hen samengesteld had.

Vanwege de coronamaatregelen voegden we extra locaties toe, om zo voldoende ruimte te creëren om het publiek te verwelkomen. Zo wisselden we de kerken af met andere betekenisvolle (buiten)locaties en programmeerden we voorstellingen op locaties als een oude steenfabriek net buiten Appingedam, een aardappelschuur in 't Zandt of een bijzonder uitzicht vanaf Landgoed DeCamping. In de enquête lezen we positieve reacties hierover: *“Niet-kerken als locatie is heel goed. Zoals de moderne aardappelschuur, mensen moeten wel zien dat dat ook bij Groningen hoort”, “de bunker bij Nansum was een geweldige nieuwe locatie” en “ook de boerderij met aardbevingsschade maakte veel indruk op ons.”*

Aangespoord door het nieuwe beleid 'Buiten de perken' van het Mondriaan Fonds trad ook een aantal kunstenaars deze keer buiten de eeuwenoude muren van de Groninger kerken. Zo liet Eva Koopmans zich inspireren door het groene monnikenpark in hartje Appingedam, wat resulteerde in de poëtische kunstinstallatie 'Memories of the air'. Kunstenaar Patrick Hoving nam op Landgoed DeCamping in 't Zandt het publiek vanaf een tribune mee op een kleine ontdekkingsreis door een onzichtbare wereld, en liet aan de hand van beelden, poëzie, muziek en verhalen zien dat er zoveel meer verborgen ligt in een uitzicht dan je op het eerste gezicht misschien dacht. Ook kunstenaar Joyce Zwerver liet zich hoog op de wierde van Marsum inspireren door het uitzicht: achter de kerk vormde haar monumentale, geelgekleurde installatie een krachtig statement in de groene omgeving: het publiek werd uitgedaagd om niet alleen de installatie van buiten te bekijken, maar uitgenodigd om zich in het werk te begeven. Marike van Ringen vond haar ideale plek bij een onbewoonbare verklaarde boerderij bij Leermens en ontwikkelde de installatie Chronotope. Hierover schrijft reporter Igor Wijnker⁵:

“Ze maakte een vierluik, verspreid over verschillende ruimten van de boerderij, dat je kunt zien als je je neus tegen het glas duwt en als een indiaan door het raam kijkt. Fragiele papieren miniaturen met een grote zeggingskracht, telkens

⁵ Artikel Igor Wijnker “Op ontdekkingsstocht met de razende reporter Igor Wijnker en Marcel, de vliegende fietstaxichauffeur!": <https://terugnaarhetbegin.nl/nieuws/verslag-van-de-dag>

voorzien van een korte tekst. Over bootvluchtelingen (“Een toekomst zonder perspectief Een begin zonder verleden”), het losgetrilde land (“Het land is hier gebroken”), de lichtvervuiling (“Vroeger werd het nog donker”).

Naast de buitenlocaties, maakten kunstenaars Sarah Janssen en Anjet van Lingen nieuw werk geïnspireerd op een kerkje. Sarah Janssen ontwikkelde in de kerk van Krewerd een poëtische ervaring van licht, ruimte en tijd, geïnspireerd op de hagoscoop: een klein raam met zicht op het altaar dat in veel middeleeuwse kerken te vinden is en gelovigen met een besmettelijke ziekte van buiten de kerk zicht bood op de diensten. Anjet van Lingen ontwikkelde in de Sebastiaankerk van Bierum de rituele uitnodiging *Can I Leave My name Here?* op zoek naar de betekenis van namen: hoe is het om even te zijn zonder alle lusten en lasten die je naam met zich meebrengt?

Ook kregen de concepten *Theater in Stilte* en *Preek van de Leek* die we voor editie 2020 ontwikkelden, een plaats in de aangepaste editie van 2021. Zo nodigden we voor *Theater in Stilte* de makers Timo Tembuyser (Missa Homo Sacer), Mugmetdegoudentand (De Joodse Raad) en Sien Vanmaele (Hopeshewasworthit) uit: drie uiteenlopende makers, waarvan de voorstellingen elk op eigen wijze inspeelden op de verschillende ruimten. Door de coronamaatregelen moesten er wel wijzigingen worden aangebracht: zo was de voorstelling De Joodse Raad oorspronkelijk gepland in de compacte Synagoge in Appingedam. Maar doordat de anderhalve meter regel op deze locatie niet gewaarborgd kon worden, moest er uitgeweken worden naar het kerkje van Opwierde. Sien Vanmaele programmeerden we in de duistere aardappelschuur in 't Zandt en slaagde erin haar voorstelling hier perfect uit te laten komen door gebruik te maken van aardappelkisten als decor en in te spelen op de donkerte van de locatie.

Voor *Preek van de Leek* nodigden we Babs Gons, Marijke Schermer en Toon Tellegen uit: Babs Gons -koningin van spoken word- hield een indrukwekkend, persoonlijk verhaal waar haar bundel *Doe het toch maar* de aanleiding voor was (reactie uit publieksenquête: “*Babs Gons vonden we heel ontroerend en bijzonder indrukwekkend*”). Marijke Schermer droeg een betoog voor over het onderwerp de liefde: over samenzijn, een individu zijn in het collectief van een gezin, leven buiten het gebeitelde verband’. Toon Tellegen nam musici Corrie van Binsbergen (gitaar) en Albert Veenendaal (piano) mee voor een totaalbeleving in de kerk van Losdorp (reactie uit publieksenquête: “*Toon Tellegen vond ik geweldig, over het leven met een knipoog*”).

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

3. Festivalterrein

Drie weekenden, zes tochten per weekend, drie verschillende tijdslots per dag en dertig tickets per route. Het was een hele puzzel om de coronaveilige editie op poten te zetten. In totaal slaagden we erin negen verschillende ontdekkingstochten te realiseren: zeven voor fietsers en twee voor wandelaars.

Het voorbereiden van de routes zorgde ervoor dat we ook zelf het festivalgebied opnieuw ontdekten. Het dwong ons op een nieuwe manier de omgeving te benaderen. Zo ontmoetten we nieuwe mensen, en vonden we interessante plekken waar we nog niet eerder waren geweest. De nieuwe ontdekkingen hebben we in de routes verwerkt. Deze voerden bezoekers langs middeleeuwse kerken, donkere aardappelschuren, bunkers, kerkenpaden en pittoreske panden. Daarnaast kon publiek onderweg bij een molen, een camping, een vroegere synagoge of op een wierde genieten van een hapje en een drankje aangeboden door lokale ondernemers. Dit was een nieuw element, waarvan 66% van de respondenten laat weten dat we deze toevoeging moeten bewaren voor de volgende editie: *“de pauzeplek bij de molen was heel erg gezellig en ongelooflijk lieve mensen”, “Hartelijke ontvangst en leuke sfeer”, “Ik voelde me er welkom, de lunch was heel goed verzorgd”*.

Bij de startlocatie van de route ontvingen bezoekers een plattegrond met het totaalprogramma. Met deze plattegrond werden bezoekers via de leukste weggetjes en kijktips naar de voorstellingen gewezen. Langs de route werden er stickers geplaatst om de weg te wijzen. Ieder weekend had haar eigen kleur sticker: 12+13 juni rood, 19+20 juni petrol en 26+27 juni geel. Naast de plattegrond ontvingen bezoekers ook kijkopdrachten van de Verwonder Tour en zogenaamde ‘kijkkaders’. Met de kijkopdrachten (Zoals: “bekijk de velden om je heen: hoe noemen Groningers de aardappelen die op klei worden geteeld?”) werden bezoekers uitgedaagd met aandacht naar de omgeving te kijken. Ook met de ‘kijkkaders’ stimuleerden we bezoekers hun persoonlijke ontdekking van de dag vast te leggen en te delen op Social Media.

Kunstenaars Rinnert Veldman en Mieke den Braber ontwikkelden kleurrijke ‘bakens’ (met vlag) waarmee aan bezoekers duidelijk werd gemaakt dat ze bij een volgende speellocatie waren gearriveerd. Ook zorgen ze voor extra aankleding bij de pauzeplekken, waardoor de routes samenhang kregen en mensen steeds een punt van herkenning tegenkwamen.

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

4. Aantallen

Vanwege de coronamaatregelen hadden we dit jaar ruimte voor zo'n 1.600 bezoekers. We slaagden erin alle routes in de voorverkoop vol te krijgen en waren zo ruim voor de start uitverkocht. Een groot voordeel van de vooropgestelde routes is dat de bezoekersspreiding nog nooit zo gelijk verdeeld was als dit jaar: op elke speellocatie verschenen er maximaal 30 mensen per tijdslot.

TABEL: GETALLEN AANTALLEN 2018 - 2021

	2018	2019	2021
Duur in dagen	3	3	6
Aantal locaties	26 locaties	26 locaties	41 locaties
Totaalaantal activiteiten	107	107	192
Totaalaantal bezoekers	2.757	2.699	1.600
Totaalaantal bezoeken	7.600	7.423	n.v.t.
Opbrengst recettes	€ 33.795	€ 37.273,62	€ 36.940

5. Bezoekersprofiel

“Het was onze eerste keer, en dat in een aangepaste kleinere vorm, zonder centraal festivalterrein was al geweldig. We zien dus uit naar een full blown versie komend jaar!”

“Ik ben nog maar kort woonachtig in Groningen. TNHB is een geweldige ontdekking voor mij. Alles is perfect.”

“Ik ben erg benieuwd hoe een normale editie is, maar zoals het nu was met de performances in de kerken en het fietsen tussen de locaties was het heel mooi.”

Liet in 2019 15% weten voor het eerst het festival te bezoeken, gaf dit jaar 25% aan voor het eerst naar *TNHB* te zijn geweest. Een prachtige groei van nieuwe bezoekers, waarvan 94% aangeeft nog een keer naar *TNHB* te willen komen en iedereen (100%) aangeeft *TNHB* aan te raden bij familie en vrienden.

Daarnaast geeft 37% (tegenover 50% in 2019) aan *TNHB* al meer dan drie keer bezocht te hebben, wat betekent dat ook de trouwe bezoekers *TNHB* dit jaar wisten te vinden. Een belangrijk deel van deze trouwe bezoekers is ontstaan uit de samenwerking met de Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK), die jaarlijks haar donateurs met een korting uitnodigt voor het festival. Deze bezoekers zijn overwegend 60+, hoger opgeleid, ervaren cultuurconsumenten en woonachtig in Groningen of (Noord-) Drenthe.

Maar, het ontdekken van bijzondere locaties, het beleven van unieke optredens, en het reizen door het landschap valt bij een steeds breder publiek in de smaak. Zo blijkt zo'n 30% van de bezoekers buiten Groningen te wonen, en zien we een lichte groei van het aantal jongere festivalbezoekers. Met de programmering en marketing willen we de komende jaren deze verschuiving doorzetten: *TNHB* wil een festival zijn dat ook interessant is voor een jonger publiek (30+, beginnende cultuurconsumenten) en aantrekkelijk is voor een publiek buiten Groningen.

We zien mogelijkheden deze doelgroepsverbreding door te zetten, door eventuele drempels om naar het festival toe te komen voor een nieuw en/of jonger publiek weg te nemen. Passend bij de wensen van verschillende doelgroepen, willen we het hen zo gemakkelijk en aantrekkelijk mogelijk om *TNHB* te bezoeken. Omdat het festivalgebied afgelegen ligt en er tijdens het festival ook afstanden overbrugd moeten worden om van de ene naar de

andere locatie te komen, zullen we nog meer ons best moeten doen om de totale toegankelijkheid van het festival te vergroten.

6. Organisatie

Minke van der Velde (dagelijkse leiding, programmering) werkte samen met Geert Lameris (oprichter en adviseur), Nienke Bak (productie, communicatie en coördinatie vrijwilligers) en Thessa Wolthuis (productie, coördinatie routes en pauzeplekken) om de coronaveilige editie in de laatste drie weekenden van juni te realiseren. Samen zijn ze jong en (ietsje) ouder, woonachtig in de stad en het Groninger platteland en ambitieus om net zo'n breed publiek (of breder) te interesseren voor *TNHB*. De gedrevenheid van het team, de liefde voor kunst, cultuur en de betrokkenheid bij de omgeving zijn essentieel voor het karakter van het festival.

Door de beperkingen van de pandemie moest het team ontdekken hoe *TNHB* op een veilige manier georganiseerd kon worden. De beschikbaarheid van de locaties, gecombineerd met de beschikbaarheid van de artiesten en deze samenbrengen in toegankelijke routes⁶, was een grote puzzel. In de onzekerheid van een pandemie, heeft het heel wat hoofdbrekens gekost om dit voor elkaar te krijgen. De gastvrijheid van de dorp- en kerkcommissies en de lokale ondernemers waren hierbij een grote aanmoediging. Het enthousiasme om er samen, drie weekenden lang, wat moois van te maken, werkte aanstekelijk. Bovendien speelden ze een belangrijke rol, ook in onze ontdekkingstochten: ze zorgden voor ontvangst van de artiesten, heetten bezoekers welkom en voorzagen *TNHB* van mooie tips, zodat we de omgeving nog beter leerden kennen!

3voor12 kreeg een kijkje achter de schermen en concludeerde: *“De nieuwe locaties en vaste routes zorgden ervoor dat het festival een nieuwe, frisse draai heeft gekregen. Toch zorgen de historie van het decor en de lokale bewoners, die op dezelfde hartverwarmende manier hun deuren openen als bij voorgaande edities, ervoor dat het festival in kern hetzelfde blijft: een ontdekkingstocht, die mensen van alle leeftijden bij elkaar brengt op historische locaties. En dat allemaal ‘gewoon’ op het Groningse platteland.”*⁷

Het projectteam werkt nauw samen met een variatie aan mensen: zo wordt de kunstroute samengesteld door curator Frits Hesseling, die veel ervaring en een groot netwerk heeft als voormalig projectcoördinator bij het projectbureau van Academie Minerva. Ook voor jong talent is er veel

⁶ Zie bijlage 2, bladzijde 53 voor een overzicht van de routes

⁷ Artikel VPRO-platform 3voor12: “Een kijkje achter de schermen bij festival Terug naar het begin”: <https://3voor12.vpro.nl/lokaal/groningen/artikelen/overzicht/2021/mei/Terug-naar-het-begin-interview0.html>

aandacht om zich te ontwikkelen: zo wordt de vormgeving gedaan door Liza Verhoeven en aankleding/signing door Rinnert Veldman en Mieke den Braber; allen alumni Academie Minerva.

7. Samenwerkingen

Naast de samenwerkingen met kerkbeheerders, dorpscommissies en vrijwilligers, investeren we jaarlijks in samenwerkingen met lokale ondernemers, culturele initiatieven en instellingen. Hieronder een overzicht:

- Voor het realiseren van de pauzeplekken onderweg werkten we samen met Camping De Leeuw in Uitwierde, Molen De Leeuw in Zeerijp (Groninger Landschap), Synagoge Appingedam, Camping Kiek Op Diek in Bierum, Theetuin De Kosterij in Krewerd en Molen de Stormvogel in Loppersum (Groninger Landschap);
- Naast kerken, betrokken we nieuwe locaties in het programma en werkten we samen met beheerders van de oude steenfabriek in Appingedam, de aardappelschuur in 't Zandt, Landgoed DeCamping in 't Zandt, bewoners van de vervallen boerderij vlakbij Leermens en met Waterschap Noorderzijlvest voor de voorstelling op de dijk van Koos Buist;
- In samenwerking met Buro Bries werd de luistervoorstelling Eendracht Maakt Kracht opgenomen in een van de routes door Appingedam;
- In samenwerking met Groninger Museum konden bezoekers het Mini Groninger Museum bezoeken;
- Met Stichting IVAK realiseerden we kijkopdrachten voor De Verwondertour;
- Landgoed Ekenstein verzorgde de overnachtingen en catering voor de artiesten;
- Met jongeren van Theater De Steeg werd de voorstelling 'On Hold' gerealiseerd bij de Synagoge in Appingedam;
- Rinnert Veldman en Mieke den Braber ontwikkelden en realiseerden de aankleding van het festival;
- In samenwerking met vormgeefster Liza Verhoeven wordt jaarlijks het artwork van *TNHB* gerealiseerd;
- Met Parkdiensten Eemsdelta werken we samen voor het realiseren van de fietsverhuur;
- Door Provincie Groningen werden uitwisselsessies georganiseerd om kennisdeling tussen Noorderzon, Grasnapolsky, Zomerjazz-fietstour, Jazz te Gast en *TNHB* te stimuleren;
- Met reporters Lieke van den Krommenacker, Igor Wijnker en de Vliegende Fietstaxi werd samengewerkt om verslag te doen van de festivalweekenden;
- Geluid- en techniekproductie werd verzorgd door Rentamp;

8. Marketing en communicatie

Met jaarlijks complimenten over de bijzondere locaties, het landschap, de kleinschaligheid, de goede organisatie, de verrassing, de variatie en de kwaliteit, heeft *TNHB* zich ontwikkeld tot een sterk merk: een festival dat door de bezoekers hooggewaardeerd en door steeds meer mensen ontdekt wordt. Met marketing en communicatie zetten we in op het versterken van het merk *TNHB* in Groningen en het versterken van het merk 'Groningen' in Nederland. In de regio benaderden we organisaties die een link hebben met *TNHB*, zoals zusterfestivals Grasnepolsky en Noorderzon, SPOT Groningen, Stichting Landschapsbeheer Groningen, Groninger Landschap, VPRO-platform 3voor12, Dagblad van het Noorden en Marketing Groningen. Het resultaat: het over en weer delen van sociale mediaberichten, aandacht voor het festival op de websites van deze organisaties, weggeefacties op Social Media, het uitwisselen van tips en informatie. Een netwerk zorgt voor een constante aanwezigheid in de regio, maar zorgt ook dat we kunnen profiteren van de inzichten en ervaringen van mensen buiten onze eigen festivalorganisatie. Dit netwerk zal in de komende edities worden uitgebreid en geconsolideerd.

9. Promotie Noord-Groningen

“Groningen en haar kerken zijn zo mooi. Heel veel mensen weten dat niet.” *TNHB* maakt op geheel eigen wijze dankbaar gebruik van wat er al is: het weidse cultuurlandschap én de gastvrijheid van de bewoners van de wierdedorpen. Zo is *TNHB* een prachtig instrument om de nieuwe gemeente Eemsdelta een eigen gezicht te geven, ook voor mensen buiten Groningen. De landelijke artiesten zorgen voor een landelijke uitstraling en ook de bezoekers komen van heinde en verre om het historische wierdenlandschap te ontdekken. Mede dankzij de grote belangstelling voor het festival en de historische kerkjes, voelen de bewoners zich trots op de dorpen waarin ze wonen. Zo startten inwoners nieuwe initiatieven en speelt ieder dorp op eigen manieren in op de komst van festivalbezoekers met een theetuin of festivalmarkt. Bovendien zijn de plaatselijke kerkbeheerders tijdens het festival vaak de locatiemanagers, en verwelkomen ze de artiesten en het publiek. Het enthousiasme van deze 'hosts' wordt ook door het publiek opgepikt en gewaardeerd: “Vriendelijke en gastvrije ontvangst op locaties” of “Ik vind de catering bij de festivallocaties hartverwarmend en een grote pluim waard.” Met de groei naar een heel weekend, blijven bovendien steeds meer mensen logeren: bij b&b's, campings, hotels of kwamen met de kampeerauto naar *TNHB*. Gaf in 2017 10% een overnachting geboekt te hebben vanwege het festival, is dit aantal de afgelopen jaren verhoogd naar 30%. Het hele jaar door

zoeken we actief naar verbindingen tussen het festival en de bewoners in de omgeving, en laten we graag zien dat de regio rijk is aan onontdekte plekken, inspirerende mensen en verrassende initiatieven om zo meer mensen ervan bewust te maken dat de omgeving veel meer is dan een krimp- of aardbevingsgebied.

10. Sponsors en subsidiënten

De twaalfde editie werd mogelijk gemaakt dankzij de financiële steun van Stichting Oude Groninger Kerken, M.V.A. Dierckxfonds, CultuurNota Provincie Groningen, Gemeente Eemsdelta, Stichting Promotionele Activiteiten Appingedam, Fonds Eemsmond, Fonds Podiumkunsten, Fonds 21, Kunstraad Groningen, VSBFonds, Mondriaanfonds, Lira Fonds, Emmaplein Foundation, BNG Cultuurfonds, J.B. Scholtenfonds, Beringer Hazewinkelfonds.

11. Financieel verslag

Het financieel verslag wordt met dit inhoudelijke verslag meegestuurd. Omdat we -als gevolg van corona- niet de maximale bezetting konden hanteren, zijn de programmakosten in verhouding met de entree-inkomsten relatief hoog. Maar omdat we het gewend zijn om de artiesten volgens de Fair Practice Code te betalen, wilden we dit ook in deze nieuwe omstandigheden nastreven.

12. Ambities

Met de vierjarige subsidie van het landelijke Fonds Podiumkunsten en CultuurNota Groningen, is een stevige basis gelegd voor een vaste plek van *TNHB* in het kunst- en cultuurlandschap. Viel het festival tot nu toe onder de vleugels van het bestuur van de Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK), zetten we vanaf oktober 2021 de stap naar een eigen, autonoom stichtingsbestuur.

TNHB heeft zich de afgelopen jaren kunnen ontwikkelen tot een sterk en inspirerend evenement, dat als geen ander het sentiment van haar tijd en omgeving aanvoelt. *TNHB* heeft dan ook alle ingrediënten in huis om de komende jaren verder te groeien, haar organisatie nog meer te professionaliseren volgens de richtlijnen Governance Code Cultuur en haar plek in het cultuurveld verder te verankeren. We hebben bestuursleden gevonden met een hart voor kunst en cultuur, die hun ervaringen en expertise willen delen en bereid zijn dit avontuur met ons aan te gaan: Leo Delfgaauw (voorzitter), Erik Juk (penningmeester), Nina Poort, en Leonie Wendker.

Vanwege de coronamaatregelen moesten er dit jaar scherpe keuzes gemaakt worden, en voerden we veranderingen door die we anders misschien niet doorgevoerd zouden hebben. Toch brachten deze aanpassingen inzichten voor de toekomst van *TNHB*. Zo hebben we ontdekt dat we door het aanbieden van de 'culturele dagtochten' nog steeds een variatie aan podiumkunsten konden aanbieden met een sterke inhoudelijke oriëntatie passend bij de unieke locaties. Ook merkten we dat we met de vooraf opgestelde routes nog meer de omgeving onder de aandacht konden brengen. Naast de kerkjes, programmeerden we ook voorstellingen op andere locaties. En met de routes wezen we bezoekers op mooie plekken onderweg, organiseerden we pauzeplekken en zorgden ervoor dat ze via de mooiste weggetjes en paden aankwamen op de plaats van bestemming: de liveoptredens.

Deze inzichten willen we de komende edities koesteren: naast het tonen van de (podium)kunsten op unieke locaties, vinden we het net zo belangrijk dat bezoekers de bijzondere geschiedenis van de omgeving leren kennen, de lokale keuken en streekproducten ontdekken en genieten van de gastvrijheid van de dorpsbewoners. Zo willen we met *TNHB* op een innovatieve en aantrekkelijke manier toerisme, cultuur, erfgoed en landschap aan elkaar koppelen. Niet voor niets is een belangrijke ambitie van *TNHB* om verbindingen met de omgeving (maatschappelijk en landschappelijk) en het publiek nog krachtiger te maken: tussen jong en oud, bewoners en toeristen, stad en provincie, kunstenaars en omgeving, cultureel erfgoed en nieuwe producties. Zo willen we met *TNHB* mensen bij elkaar brengen, (nieuwe) verhalen vertellen en voor meer aandacht voor het Groninger platteland zorgen. We hebben hiervoor de volgende vier hoofdactiviteiten geformuleerd:

1. We blijven de komende jaren streven naar diepgang. We richten ons op de wisselwerking tussen de voorstellingen en de locatie, en zoeken naar relevante thema's die passen bij de oude kerkgebouwen;
2. We intensiveren de gesprekken met artiesten/kunstenaars: het stelt ons in staat de bezoekers elk jaar weer unieke voorstellingen aan te bieden. De uniciteit van de performances vergroot de aantrekkelijkheid van het festival.
3. We gaan *TNHB* nog meer vormgeven en profileren als ontdekkingstocht. Met gegidste expedities gericht op verschillende doelgroepen willen we een steeds breder publiek aanspreken: een jonger publiek (30+, beginnende cultuurconsumenten) en een publiek dat van buiten Groningen komt.
4. Bestaande samenwerkingen met bewoners, lokale maatschappelijke en culturele ondernemers willen we versterken. Hiermee willen we verbindingen met de omgeving (maatschappelijk en landschappelijk) en het publiek optimaliseren.

BIJLAGE 1
VISUELE DOCUMENTATIE KUNSTPROJECTEN

EVA KOOPMANS – MEMORIES OF THE AIR
MONNIKENPARK APPINGEDAM

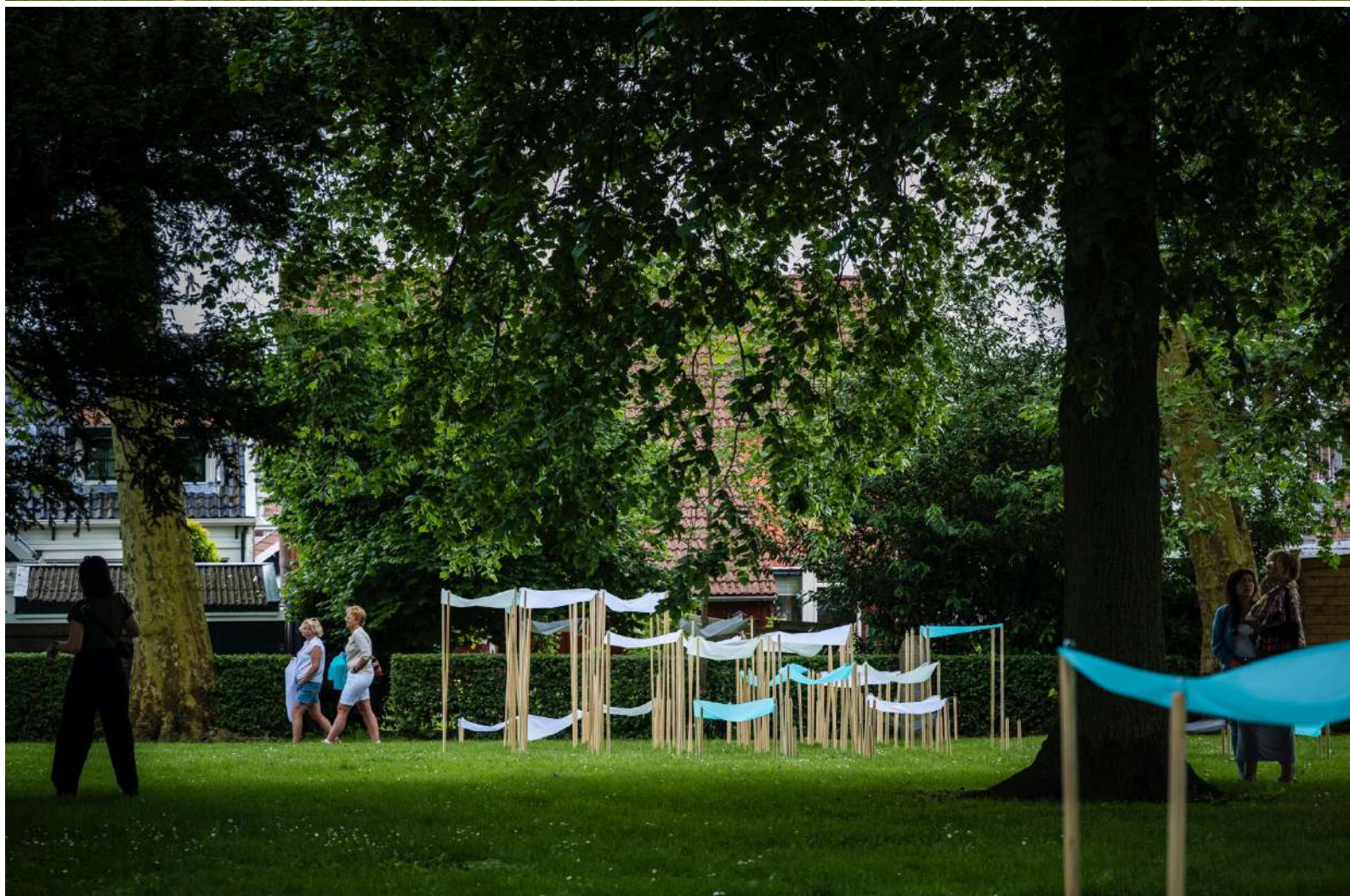
Verstopt tussen de pittoreske huizen en monumentale panden vind je midden in het historisch stadje van Appingedam het groene Monnikenpark. Deze open plek kent een rijk verleden, met oude grafstenen in het gras die ooit onderdeel waren van een groot Augustijnenklooster. Scenograaf Eva Koopmans liet zich inspireren door dit verdwenen klooster en ging op onderzoek uit: waarom is deze plek altijd leeg gebleven? En welke rol speelt de lucht die deze leegte heeft opgevuld? Haar bevindingen heeft ze verwerkt in de poëtische kunstinstallatie 'Memories of the air', waar de relatie met de lucht op een lichamelijke manier ervaren kon worden.

Credits:

Maartje Terpstra - tekst

Cezara-Maria Gurau – stagiaire

SARAH JANSEN – IN A WINDOW OF A FEW MINUTES
MARIAKERK KREWERD

In het Mariakerkje van Krewerd onderzocht kunstenaar Sarah Janssen de grenzen tussen alledaagse gewoonten en rituelen. Ze liet zich hierbij inspireren door de hagoscoop: een klein raampje dat in veel middeleeuwse kerken in Groningen te vinden is. Het werd gebruikt door gelovigen met een besmettelijke ziekte die de kerk niet binnen mochten. De vensters gaven zicht op het altaar en de daar uitgevoerde heilige handelingen. Spelend met de symboliek van vensters, ontstond in het kerkje van Krewerd een poëtische ervaring van licht, ruimte en tijd.

PATRICK HOVING - ONZICHTBAAR LANDGOED DECAMPING 'T ZANDT

Op Landgoed DeCamping in 't Zandt nodigde kunstenaar Patrick Hoving zijn publiek uit om samen met hem het avontuur in te stappen. De bezoekers namen plaats op de tribune en werden meegenomen op een kleine ontdekkingsreis door een onzichtbare wereld. Zo liet Patrick Hoving met beeld, muziek en poëzie zien dat er zoveel meer verborgen ligt in dit uitzicht dan je op het eerste gezicht misschien dacht!

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

Foto: Kees van de Veen

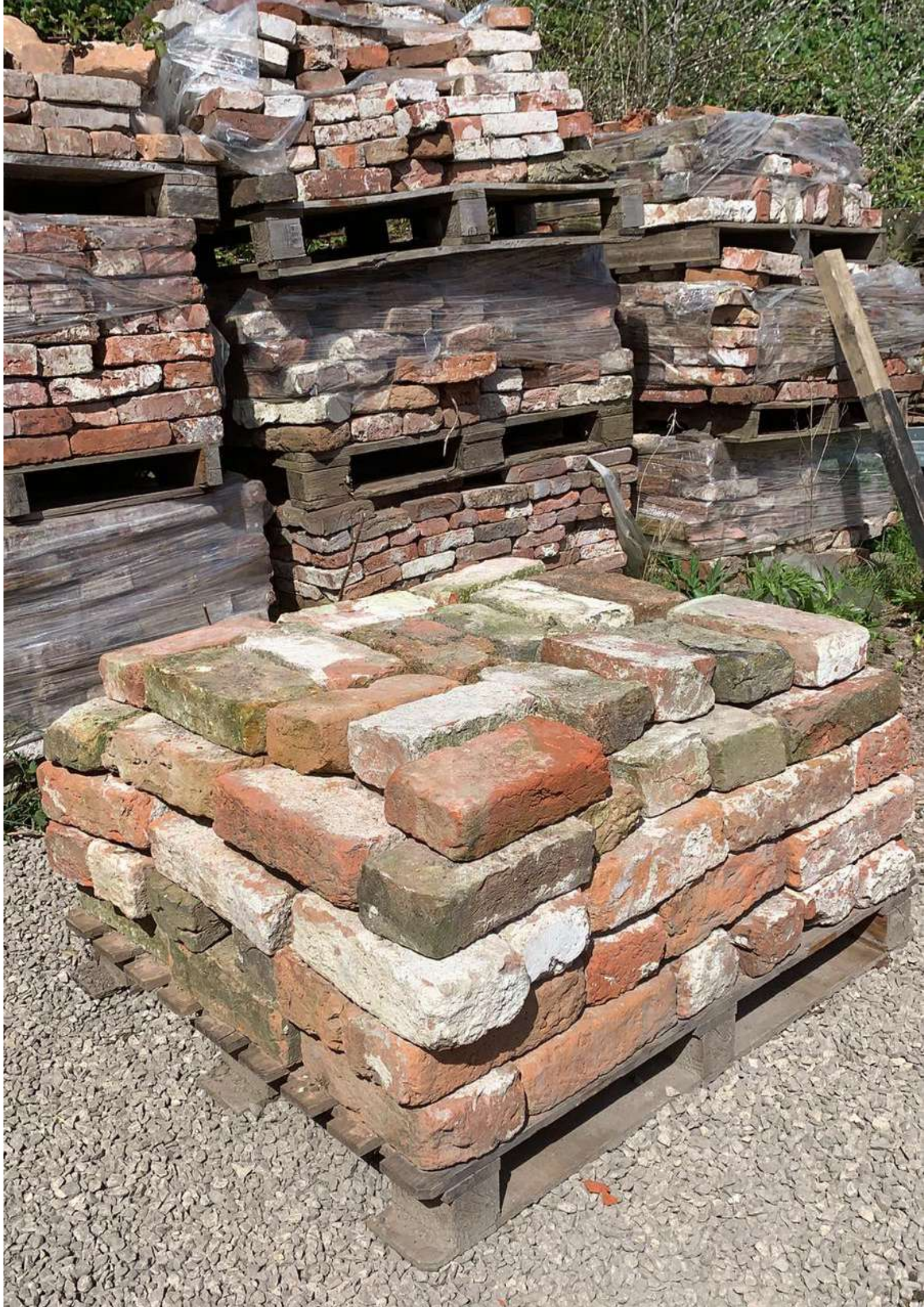

Foto: Kees van de Veen

ANJET VAN LINGE – CAN I LEAVE MY NAME HERE? SEBASTIAANKERK BIERUM

Where do I belong? Heeft hoop een schaduwkant? Wat maakt iets heilig? Het werk van kunstenaar Anjet van Linge gaat over vragen die haar in het leven bezighouden en omschrijft ze als spiritueel minimalisme, een term die ze adopteerde van de Engelse beeldhouwer Richard Perry. Tijdens *TNHB* ging Anjet van Linge aan de slag met haar volgende levensvraag: *Can I leave my name here?* Een rituele uitnodiging in de Sebastiaankerk van Bierum op zoek naar de betekenis van namen: hoe is het om even te zijn zonder alle lusten en lasten die je naam met zich meebrengt? Als je in een lockdown veel verliest maar alleen dat nog over hebt, wat betekent je naam dan? Of is er iets anders dat je achter wilt laten, iets waarvan je ontdekte dat je het niet nodig hebt? Iets wat je misschien heel even af wilt leggen?

JOYCE ZWERVER – IN ZICHT KERK MARSUM

Hoog op de wierde van Marsum (GN) vindt kunstenaar Joyce Zwerver haar inspiratie achter de Mauritiuskerk. Omgeven door weilanden en sloten benadrukte ze met haar monumentale installatie het kenmerkende uitzicht van de regio. Achter de oude bakstenen van de kerk verrees een installatie waarin een spel van kleur, vorm en materiaal een contrast aanging met de omgeving. Het publiek werd uitgedaagd om niet alleen de installatie van buiten te bekijken, maar uitgenodigd om zich in het werk te begeven.

MARIKE VAN RINGEN – CHRONOTOPE VERVALLEN BOERDERIJ BIJ LEERMENS

Met haar roots in Groningen en haar fascinatie voor verhalen die van generatie op generatie worden verteld, is de ambitie van kunstenaar Marike van Ringen om deze op haar beurt weer door te geven. Het vertellen van verhalen van mensen uit de omgeving van het festival, en de overlevering van deze verhalen naar het publiek vormden het uitgangspunt voor haar installatie Chronotope: hoe transformeren verhalen bij overlevering? En hoe veranderen verhalen in mythes, sagen en mysteries?

BIJLAGE 2: OVERZICHT PLATTEGRONDEN
ARTWORK: LIZA VERHOEVEN

TERUG NAAR HET BEGIN 12+13 JUNI 2021

GA JE MEE OP ONTDEKKINGSTOCHT?

ROUTE 1A 11 km

Van het piepkleine (maar gave) wierdedorpje Uitwierde als verborgen parel aan de rand van Delfzijl, naar het eenzaam maar romantisch gelegen Mauritiuskerkje in Marsum-terwijl je net een reeks grauwe, oude bunkers in het landschap passeerde. Deze route zit vol contrasten!

➡ Wijk niet af van je tijdslot

➡ Volg de rode stickers

➡ Neem de tijd...

TERUGREISTIP
HANGENDE KEUKENS
Solwerderstraat 6
Appingedam

APPINGEDAM

STARTPUNT
KERK SOLWERD
Solwerderweg 5a
Appingedam

JOZEF VAN WISSEM

TIJDSLOT 1 | 10:30-11:00
2 | 12:00-12:30
3 | 13:30-14:00

IN ZICHT
JOYCE ZWERVER
DOORLOPEND

BABS GONS
14:45-15:15 | 1 TIJDSLOT
16:15-16:45 | 2
17:45-18:15 | 3

**MAURITIUSKERK
KERK MARSUM**
(buiten)
Marsumerweg 14
Appingedam

**MAURITIUSKERK
KERK MARSUM**
(binnen)

PAUZEPLEK

CAMPING DE LEEUW

Nansumerweg 6

Delfzijl

TIJDSLOT 1 | VANAF 12:30
2 | VANAF 14:00
3 | VANAF 15:30

**KRUISPUNT
UITWIERDE**
Wierdeweg 5/Damlaan
Delfzijl

BIESSUM

**TIM KNOL EN DE
WANDELCLUB**

TIJDSLOT 1 | 11:30-12:30
2 | 13:00-14:00
3 | 14:30-15:30

**SCAN VOOR DE
VERWONDER TOUR**

In samenwerking met het IVAK is dit jaar de Verwonder Tour ontwikkeld! Verken, ontdek en verbaas je over de Gemeente Eemsdelta met uitdagende kijkopdrachten en maak kans op vrijkaarten voor TNH 2022!

WELKE ARTIESTEN KOM JE TEGEN?

JOZEF VAN WISSEM

Ontdek de mythische wereld van de wereldberoemde luitist en componist Jozef van Wissem!

EETTIPS

In Appingedam zijn diverse eetgelegenheden waaronder **Paviljoen Overdiep** | Stadshaven 2 en **De Basiliek** | Solwerderstraat 45/47.

TIM KNOL EN DE WANDELCLUB

Verken een dorpsommetje samen met zanger en componist Tim Knol en De Wandelclub

JOYCE ZWERVER IN ZICHT

Achter de oude bakstenen kerk in Marsum verrijst de installatie In Zicht van kunstenaar Joyce Zwerver

PAUZEPLEK

Geniet van de gastvrijheid van campingeigenaren Edwin en Esther op de pauzeplek bij 'Camping de Leeuw'

BABS GONS

Luister naar de 'koningin van spoken word', een ode aan het leven en de liefde.

TERUG NAAR HET BEGIN 12+13 JUNI 2021

GA JE MEE OP ONTDEKKINGSTOCHT?

ORBI

11:30-12:00 | 1 TIJDSLOT
13:00-13:30 | 2
14:30-15:00 | 3

DONATUSKERK LEERMENS

Kerkpad 7
Leermens

ROUTE 1B

16 km

Zie je waar ooit de kloosters en steenfabrieken stonden? Monniken ontdekten de kwaliteit van de Groninger klei voor het bouwen van kloosters en kerken en verspreidden de steenbakunst al vroeg. Later verschenen er ook steenfabrieken, bijvoorbeeld langs het water van de rivier Grote Heekt. De meeste oude sporen zijn verdwenen. Maar wanneer je het kerkdorp Jukwerd passeert, ontdek je in de verte toch nog een oude schoorsteen...

➔ Wijk niet af van je tijdslot

➔ Volg de rode stickers

➔ Neem de tijd...

PAUZEPLEK

BOERDERIJ KAPSLAAN

Kapslaan 3
Leermens

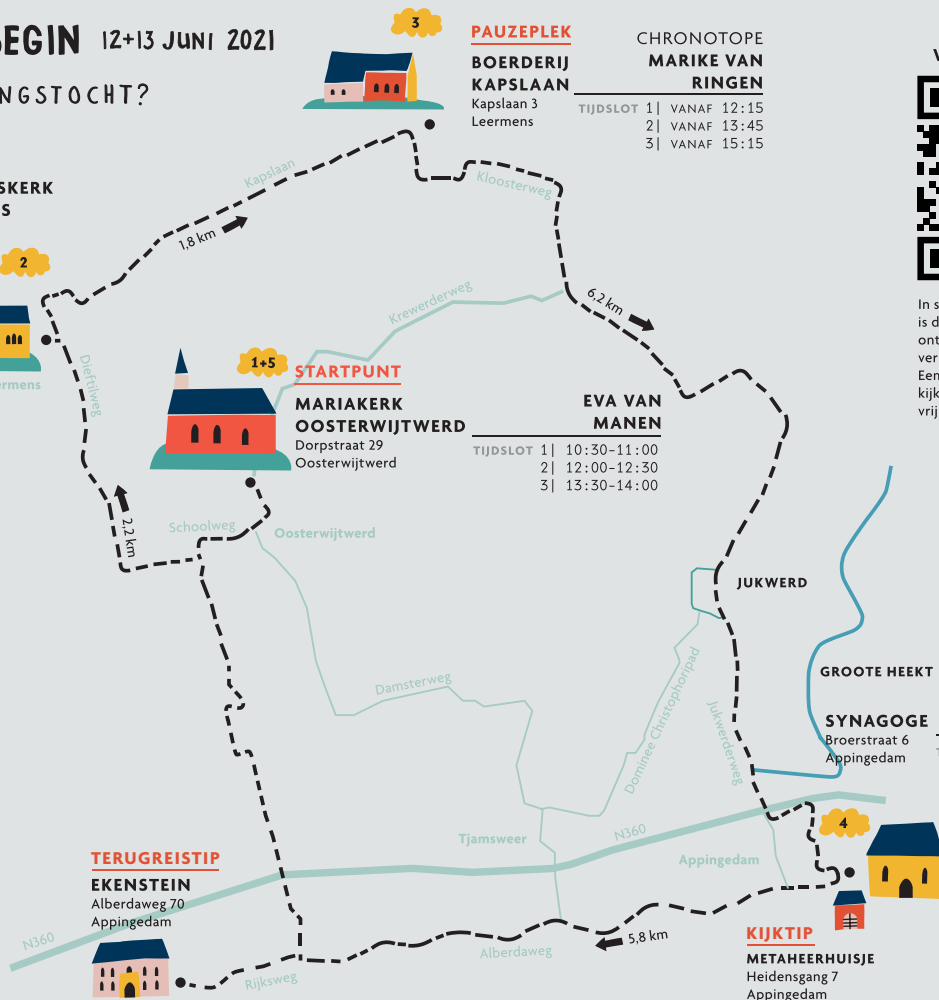
CHRONOTOPE MARIKE VAN RINGEN

TIJDSLOT 1 | VANAF 12:15
2 | VANAF 13:45
3 | VANAF 15:15

SCAN VOOR DE VERWONDER TOUR

In samenwerking met het IVAK is dit jaar de Verwonder Tour ontwikkeld! Verken, ontdek en verbaas je over de Gemeente Eemsdelta met uitdagende kijkopdrachten en maak kans op vrijkaarten voor TNH8 2022!

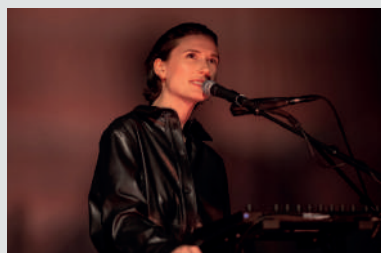

ON HOLD

THEATER DE STEEG

TIJDSLOT 1 | 14:00-14:30
2 | 15:30-16:00
3 | 17:00-17:30

EVA VAN MANEN

Luister naar lekkere beats en zachte poëzie van zangeres, schrijver en producer Eva van Manen

WELKE ARTIESTEN KOM JE TEGEN?

ORBI

ORBI speelt metal op klassieke instrumenten. En nog steengoed ook!

EETTIPS

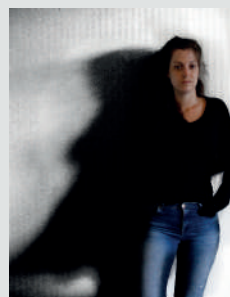

In Appingedam zijn diverse eetgelegenheden waaronder **Paviljoen Overdiep** | Stadshaven 2 en **De Basiliek** | Solwerderstraat 45/47.

Onderweg terug vind je **Landgoed Ekenstein** | Alberdaweg 70, Appingedam en **Eetcafe De Boerderij** | Schoolweg 2a, Oosterwijtwerd.

MARIKE VAN RINGEN

CHRONOTOPE

Ervaar de verhalende installatie Chronotope van Marike van Ringen

PAUZEPLEK

Stephanie en haar vrienden ontvangen je in de tuin van haar ouderlijk huis, een pittoresk boerderijtje, voor een hapje en een drankje.

THEATER DE STEEG

Zet de tijd even 'On Hold' met de theatrale rondwandeling van Theater De Steeg...

Stichting Oude Groninger Kerken & M.V.A. Dierckxfonds | Provincie Groningen | Cultuurnota Groningen | Fonds 21 Gemeente Eemsdelta | Stichting Promotionele Activiteiten Appingedam | Fonds Podiumkunsten | VSBFonds | Lira Fonds Emmapelein Foundation | BNG Cultuurfonds | Stichting Beringer Hazewinkel | Stichting J.B. Scholtenfonds | Mondriaan Fonds

TERUG NAAR HET BEGIN 12+13 JUNI 2021

GA JE MEE OP ONTDEKKINGSTOCHT?

ROUTE 1C 18 km

Kun je je het voorstellen? Het water kwam ooit tot aan de wierden. De vruchtbare grond die de zee lang geleden op de wierden achterliet, is later grotendeels afgegraven ter verrijking van onder andere de arme zandgronden van Drenthe. Net als bij veel andere kerkjes, zijn de gravers in Eenum precies op tijd gestopt: een smal kerkje staat hier sierlijk op de rand van een afgegraven wierde.

→ Wijk niet af van je tijdslot

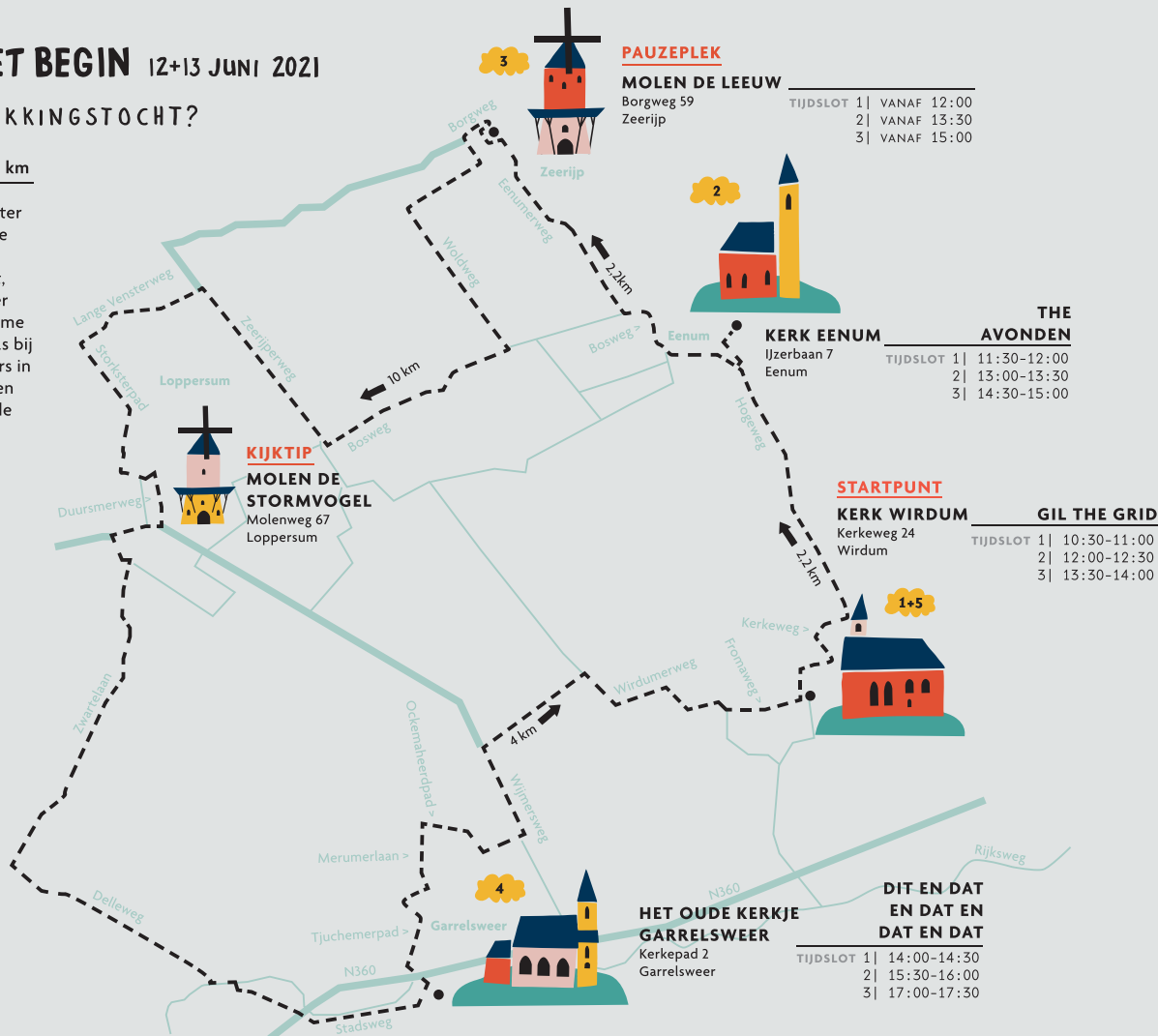
→ Volg de rode stickers

→ Neem de tijd...

SCAN VOOR DE
VERWONDER TOUR

In samenwerking met het IVAK is dit jaar de Verwonder Tour ontwikkeld! Verken, ontdek en verbaas je over de Gemeente Eemsdelta met uitdagende kijkopdrachten en maak kans op vrijkaarten voor TNHB 2022!

WELKE ARTIESTEN KOM JE TEGEN?

GIL THE GRID

Krachtige danssolo van de bijzondere 'bewegingskunstenaar' Gil 'the Grid' Gomes Leal

THE AVONDEN

De bezielde band The Avonden met fascinerende teksten op een sprookjesachtige locatie!

DIT EN DAT EN DAT EN DAT EN DAT

en dan: Dit en dat en dat en dat en dat! Verteld door een piano met een toets woorden.

EETTIPS

In Appingedam zijn diverse eetgelegenheden waaronder **Paviljoen Overdiep** | Stadshaven 2 en **De Basiliek** Solwerderstraat 45/47.

Onderweg terug vind je **Landgoed Ekenstein** | Alberdweg 70, Appingedam en **Eetcafe De Boerderij** | Schoolweg 2a, Oosterwijtwerd.

PAUZEPLEK

Op de pauzeplek bij molen De Leeuw ontvangen molenaar Ben en zijn collega's je met onvervalste Groningse gastvrijheid

TERUG NAAR HET BEGIN 19+20 JUNI 2021

GA JE MEE OP ONTDEKKINGSTOCHT?

ROUTE 2A 5 km

Natuurlijk mag je de beroemde hangende keukens van Appingedam niet missen, maar in dit prachtige oude stadje is nog veel meer te ontdekken! Zo vind je verstopt tussen de pittoreske huizen en monumentale panden het groene Monnikenpark, om je vervolgens net buiten Appingedam naar een oud fabrieksterrein te gidsen...

→ Wijk niet af van je tijdslot

→ Volg de groene stickers

→ Neem de tijd...

SCAN VOOR DE VERWONDER TOUR

In samenwerking met het IVAK is dit jaar de Verwonder Tour ontwikkeld! Verken, ontdek en verbaas je over de Gemeente Eemshaven met uitdagende kijkopdrachten en maak kans op vrijkaarten voor TNHB 2022!

MEMORIES OF THE AIR EVA KOOPMANS

13:30-14:00	1	TIJDSLOT
15:00-15:30	2	
16:30-17:00	3	

MONNIKENPARK

De Wierde 18
Appingedam

KIJKTIP

METAHEERHUISJE
Heidensgang 7
Appingedam

PAUZEPLEK

SYNAGOGUE

Broerstraat 6
Appingedam

1	VANAF 14:00
2	VANAF 15:30
3	VANAF 17:00

TERUGREISTIP

HANGENDE KEUKENS

Solwerderstraat 6
Appingedam

STARTPUNT

NICOLAÏKERK APPINGEDAM

Wijkstraat 32
Appingedam

1	12:30-13:00
2	14:00-14:30
3	15:30-16:00

MARIKE JAGER

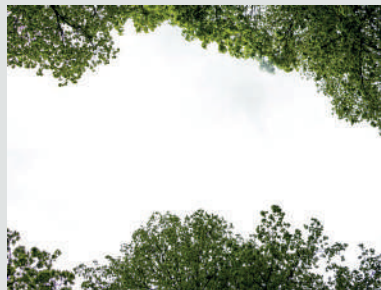
WELKE ARTIESTEN KOM JE TEGEN?

MARIKE JAGER

Luister naar de liedjes van singer-songwriter Marike Jager die het beste klinken in de stilte en galmende akoestiek van een kerk

EVA KOOPMANS MEMORIES OF THE AIR

Ontdek de poëtische kunstinstallatie *Memories of the air* van kunstenaar Eva Koopmans

PAUZEPLEK

Geniet van een hapje en een drankje op de pauzeplek bij de synagoge en kom meer te weten over de geschiedenis van deze bijzondere plek

TEDDY'S LAST RIDE

Op een unieke industriële locatie nemen de dansers van Teddy's Last Ride je mee op reis...

EETTIPS

In Appingedam zijn diverse eetgelegenheden waaronder **Paviljoen Overdiep** | Stadshaven 2, **De Basiliek** | Solwerderstraat 45/47, **Grand cafe** **De Rechtbank** | Wijkstraat 38 en **Hotel Landgoed Ekenstein** | Alberdweg 70.

TERUG NAAR HET BEGIN 19+20 JUNI 2021

GA JE MEE OP ONTDEKKINGSTOCHT?

ROUTE 2B

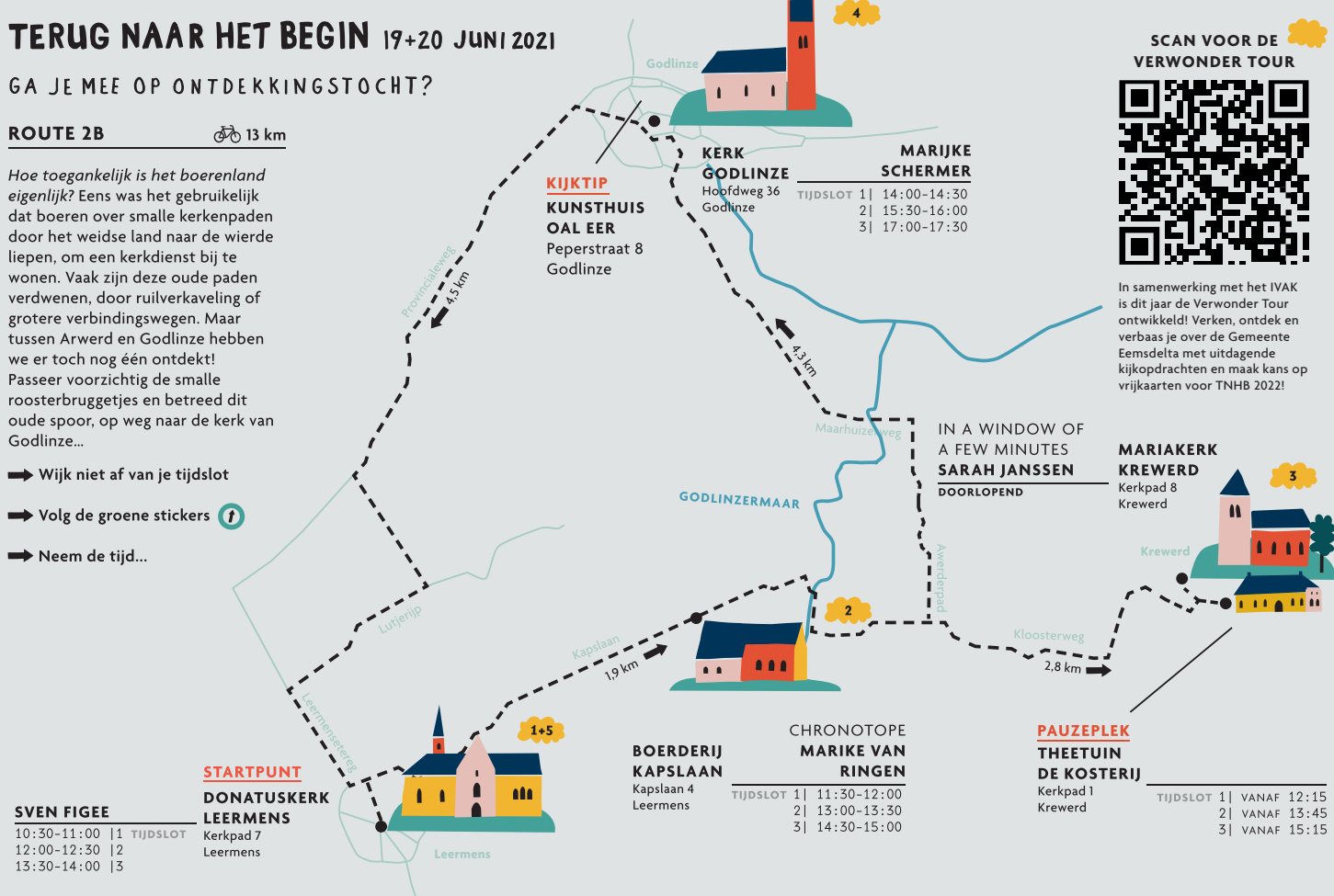
13 km

Hoe toegankelijk is het boerenland eigenlijk? Eens was het gebruikelijk dat boeren over smalle kerkenpaden door het weidse land naar de wierde liepen, om een kerkdienst bij te wonen. Vaak zijn deze oude paden verdwenen, door ruilverkaveling of grotere verbindingswegen. Maar tussen Arwerd en Godlinze hebben we er toch nog één ontdekt! Passeer voorzichtig de smalle roosterbruggetjes en betreed dit oude spoor, op weg naar de kerk van Godlinze...

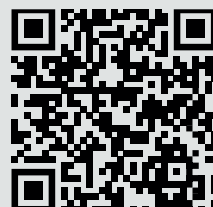
➔ Wijk niet af van je tijdslot

➔ Volg de groene stickers

➔ Neem de tijd...

SCAN VOOR DE VERWONDER TOUR

In samenwerking met het IVAK is dit jaar de Verwonder Tour ontwikkeld! Verken, ontdek en verbaas je over de Gemeente Eemsdelta met uitdagende kijkopdrachten en maak kans op vrijkaarten voor TNHB 2022!

SVEN FIGEE

Beleef de muzikale trip *Van Bach tot Blues* van Sven Figee op z'n vertrouwde Hammond-orgel en piano

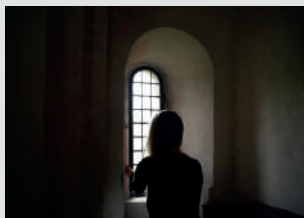
MARIKE VAN RINGEN

Bezoek de verhalende installatie *Chronotope* van Marike van Ringen

SARAH JANSSEN

IN A WINDOW OF A FEW MINUTES

Beleef een poëtische ervaring met de kunstininstallatie *In a window of a few minutes* van Sarah Janssen

EETTIPS

Onderweg terug vind je **Eetcafe De Boerderij** | Schoolweg 2a, Oosterwijtwerd, **Visrestaurant De School** | Schoolweg 19, Oosterwijtwerd, **Dorpshuis Bij Jacobus** | Borgweg 7/9, Zeerijp en **Santanera** | Allersmaweg 2, Godlinze.

MARIJKE SCHERMER

Scherpe observaties over het veelbesproken onderwerp 'het land der liefde' door auteur, toneelschrijfster en regisseur Marijke Schermer.

PAUZEPLEK

Vers verhuisd naar het noorden heten Willem en Saskia je van harte welkom in hun theetuin 'De Kosterij' voor een welverdiende pauze en daarbij een hapje en een drankje

TERUG NAAR HET BEGIN 19+20 JUNI 2021

GA JE MEE OP ONTDEKKINGSTOCHT?

ROUTE 2C

14 km

Ooit een boerenkathedraal bezocht? Vergeleken met de vaak compacte wierdekerken, zijn de Petrus- en Pauluskerk van Loppersum en de Jacobuskerk in Zeerijp machtige bouwwerken, zeker voor de kleine dorpen waarin ze staan. Laat je in Zeerijp verrassen door de akoestiek en het geschilderde baksteenpatroon, en ontdek in Loppersum de vele gewelfschilderingen!

➔ Wijk niet af van je tijdslot

➔ Volg de groene stickers

➔ Neem de tijd...

MISSA HOMO SACER
TIMO TEMBUYSER

10:30-11:00 | 1 TIJDSLOT
12:00-12:30 | 2
13:30-14:00 | 3

STARTPUNT
JACOBUSKERK
ZEERIJP
Borgweg 11
Zeerijp

PAUZEPLEK

MOLEN DE STORMVOGEL
Molenweg 67
Loppersum

MINI GRONINGER MUSEUM

PETRUS EN PAULUSKERK
LOPPERSUM
Kerkpad 1
Loppersum

KIJKTIP
MOLEN DE LEEUW
Borgweg 59
Zeerijp

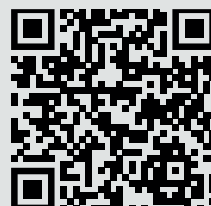
TIM KNOL
EN DE WANDELCLUB

11:30-12:30 | 1 TIJDSLOT
13:00-14:00 | 2
14:30-15:30 | 3

SETAREH NAFISI

TIJDSLOT 1 | 14:15-14:45
2 | 16:15-16:45
3 | 17:15-17:45

SCAN VOOR DE
VERWONDER TOUR

In samenwerking met het IVAK is dit jaar de Verwonder Tour ontwikkeld! Verken, ontdek en verbaas je over de Gemeente Eemsdelta met uitdagende kijkopdrachten en maak kans op vrijkaarten voor TNH 2022!

WELKE ARTIESTEN KOM JE TEGEN?

TIMO TEMBUYSER

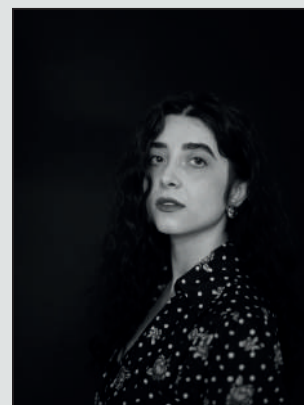
Dompel je onder in deze theatrale mis van performer, zanger en componist Timo Tembuysen; een koorconcert en ritueel in één!

TIM KNOL EN DE WANDELCLUB

Verken een dorpsommetje samen met zanger en componist Tim Knol en De Wandelclub

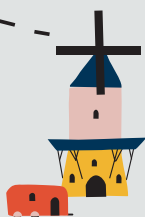
SETAREH NAFISI

Iraanse pianiste Setareh Nafisi voert je mee naar nieuwe werelden onder eeuwenoude gewelven.

PAUZEPLEK

Van een afstand zie je al waar je bestemming is. De pauzeplek in deze route is bij 'Molen De Stormvogel', inclusief mini-expositie van het Groninger Museum met korte workshops & college!

EETTIPS

Onderweg terug vind je **Eetcafe De Boerderij** | Schoolweg 2a, Oosterwijtwerd, **Visrestaurant De School** | Schoolweg 19, Oosterwijtwerd, **Dorpshuis Bij Jacobus** | Borgweg 7/9, Zeerijp en **Hotel Spoorzicht** | Molenweg 11, Loppersum.

TERUG NAAR HET BEGIN 26+27 JUNI 2021

GA JE MEE OP ONTDEKKINGSTOCHT?

ROUTE 3A

5 km

Welke verhalen mogen we niet vergeten? Met (o.a.) de oudste synagoge van Groningen, is er in het oude stadje Appingedam een rijk joods verleden te ontdekken. Ook zorgde de kartonfabriek De Eendracht, die in 2006 haar deuren sloot, 100 jaar lang voor bedrijvigheid. Nu is het tijd voor een nieuwe toekomst van dit markant stukje terrein. Welke herinneringen en dromen worden doorgegeven?

➡ Wijk niet af van je tijdslot

➡ Volg de gele stickers

➡ Neem de tijd...

EENDRACHT MAAKT KRACHT

16:00-17:00 | 1 TIJDSLOT
17:30-18:00 | 2
19:00-20:00 | 3

LUCKY FONZ III

12:30-13:00 | 1 TIJDSLOT
14:00-14:30 | 2
15:30-16:00 | 3

VERTREKpunt LUISTERWANDELING

Woldweg 18
Appingedam

MINI GRONINGER MUSEUM

Woldweg 18
Appingedam

NICOLAÏKERK APPINGEDAM

Wijkstraat 32
Appingedam

PAUZEPLEK

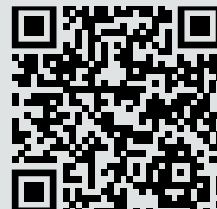
SYNAGOGA

Broerstraat 6
Appingedam

TIJDSLOT 1 | VANAF 15:00
2 | VANAF 16:30
3 | VANAF 18:00

SCAN VOOR DE
VERWONDER TOUR

In samenwerking met het IVAK is dit jaar de Verwonder Tour ontwikkeld! Verken, ontdek en verbaas je over de Gemeente Eemsdelta met uitdagende kijkopdrachten en maak kans op vrijkaarten voor TNH 2022!

WELKE ARTIESTEN KOM JE TEGEN?

LUCKY FONZ III

Start je dag met grote levensvragen en ogenschijnlijke onbenulligheden van Lucky Fonz III!

DE JOODSE RAAD

MUGMETDEGOUDENTAND

Ga de confrontatie aan met het verleden met de voorstelling De Joodse Raad van theatergezelschap Mugmetdegoudentand

EENDRACHT MAAKT KRACHT

Beleef de individuele luisterwandeling Eendracht maakt Kracht en ontdek herinneringen en dromen van een markant stukje Appingedam!

PAUZEPLEK

Kom daarna op de pauzeplek bij de synagoge meer te weten over de geschiedenis van deze bijzondere plek. Daarbij wordt aan de inwendige mens natuurlijk ook gedacht

Bezoek bij de start van de luisterwandeling ook de mini-expositie van het Groninger Museum met korte workshops en colleges.

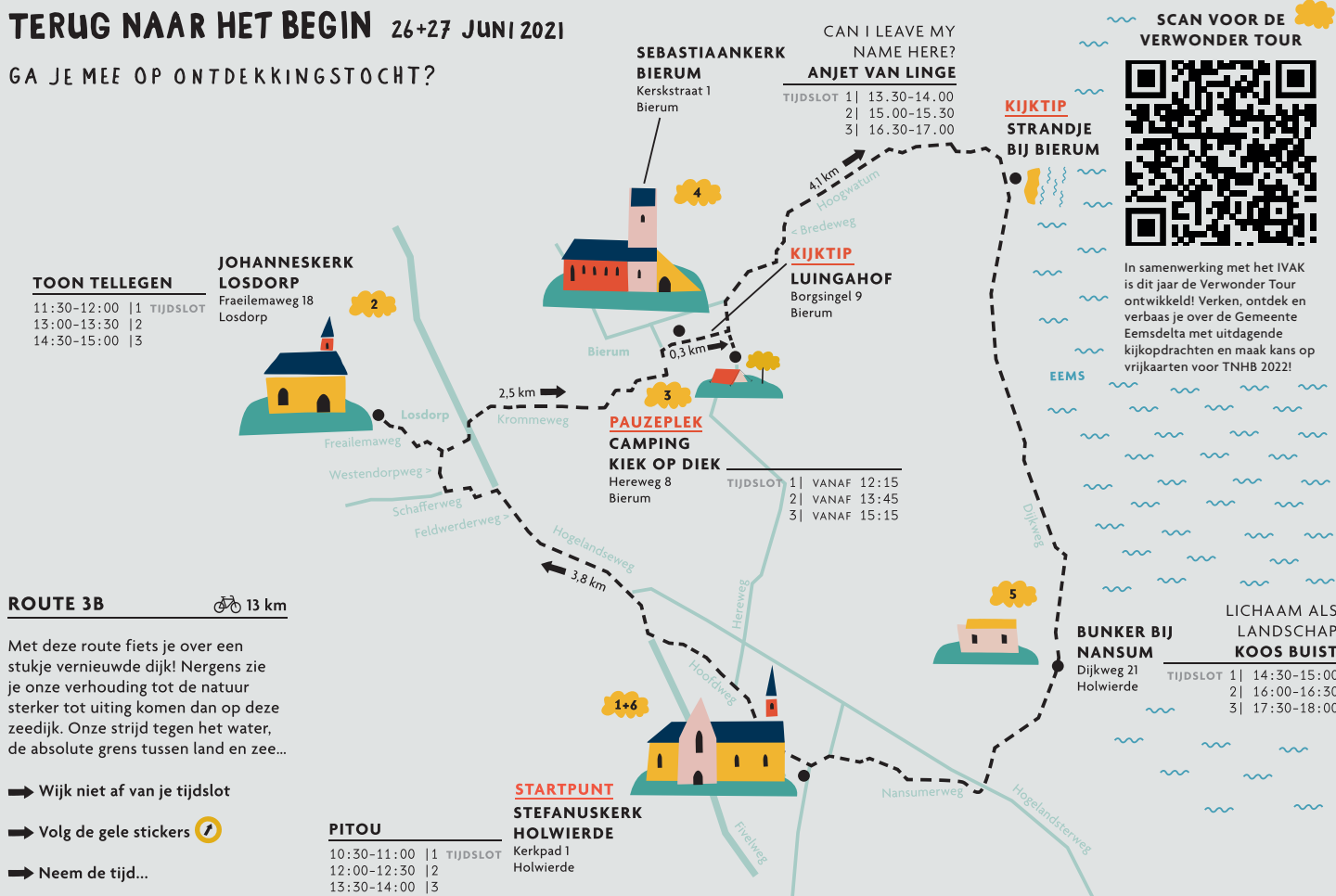

EETTIPS

In Appingedam zijn diverse eetgelegenheden waaronder Paviljoen Overdiep | Stadshaven 2, De Basiliek | Solwerderstraat 45/47, Grand cafe De Rechtbank | Wijkstraat 38 en Hotel Landgoed Ekenstein | Alberdweg 70.

TERUG NAAR HET BEGIN 26+27 JUNI 2021

GA JE MEE OP ONTDEKKINGSTOCHT?

WELKE ARTIESTEN KOM JE TEGEN?

PITOU

Bereid je voor op kippenvel met de betoverende muziek van Pitou!

TOON TELLEGEN

Beleef lyrische bevoegenheid van woordkunstenaar Toon Tellegen gecombineerd met absurdisme

PAUZEPLEK

Bij de pauzeplek op camping Kiek op Diek zorgen eigenaren Mark en Ellen voor lekkers

ANJET VAN LINGE
CAN I LEAVE MY NAME HERE?

Ontdek de betekenis van namen met het werk Can I leave my name here? van kunstenaar Anjet van Linge

KOOS BUIST
LICHAAM ALS LANDSCHAP

Ervaar de interactieve voorstelling op de dijk van Koos Buist over de verhouding tussen ons land en de zee.

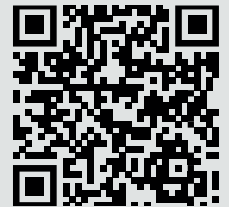
EETTIPS

In Appingedam zijn diverse eetgelegenheden waaronder **Paviljoen Overdiep** | Stadshaven 2, **De Basiliek** | Solwerderstraat 45/47, **Grand Café De Rechtbank** | Wijkstraat 38 en **Hotel Landgoed Ekenstein** | Alberdweg 70. In Delfzijl vind je het **Eemshotel** | Zeebadweg 2.

TERUG NAAR HET BEGIN 26+27 JUNI 2021

GA JE MEE OP ONTDEKKINGSTOCHT?

SCAN VOOR DE
VERWONDER TOUR

In samenwerking met het IVAK is dit jaar de Verwonder Tour ontwikkeld! Verken, ontdek en verbaas je over de Gemeente Eemsdelta met uitdagende kijkopdrachten en maak kans op vrijkaarten voor TNHB 2022!

ROUTE 3C

17 km

Van 't Gloepke in Godlinze, tot het hoogholtje aan het Leermstermeedenpad. En misschien zie je onderweg ook nog een 'Lutje Hoeske'? Deze route zit vol kleine Groninger ontdekkingen! Sowieso waren wij nog niet eerder in de Mariakerk van 't Zandt geweest, en wat denk je van een donkere aardappelschuur als theaterlocatie?

- ➔ Wijk niet af van je tijdslot
- ➔ Volg de gele stickers
- ➔ Neem de tijd...

**LANDGOED
DECAMPING**
Hoofdstraat 85a
't Zandt

**ONZICHTBAAR
PATRICK HOVING**

TIJDSLOT 1 | 16:00-16:30
2 | 17:30-18:00
3 | 19:00-19:30

**STARTPUNT
MARIAKERK
'T ZANDT**
Hoofdstraat 43
't Zandt

**CHARLOTTE
HAESSEN**
TIJDSLOT 1 | 10:30-11:00
2 | 12:00-12:30
3 | 13:30-14:00

**DORPSHUIS
VINKENHORST**
Allersmaweg 17
Godlinze

**TIM KNOL EN DE
WANDELCLUB**
TIJDSLOT 1 | 11:30-12:30
2 | 13:00-14:00
3 | 14:30-15:30

**KIJKTIP
KUNSTHUIS
OAL EER**
Peperstraat 8
Godlinze

**IN A WINDOW OF
A FEW MINUTES
SARAH JANSSEN**
DOORLOPEND

**MARIAKERK
KREWERD**
Kerkpad 8
Krewerd

**BOERDERIJ
DUISTERWINKEL
'T ZANDT**
Terhornseweg 8
't Zandt

SIEN VANMAELE
TIJDSLOT 1 | 15:00-15:40
2 | 16:30-17:10
3 | 18:00-18:40

**LUTJE HOESKE
HARRY AALBERTS**
Lutjerijp 4
Leermens

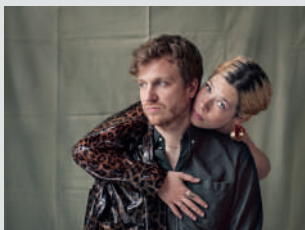
TIJDSLOT 1 | 14.15-14.35
2 | 15.45-16.05
3 | 17.15-17.35

**PAUZELEK
THEETUIN
DE KOSTERIJ**

VANAF 13:00 | 1
VANAF 14:30 | 2
VANAF 16:00 | 3

TIJDSLOT
Kerkpad 1
Leermens

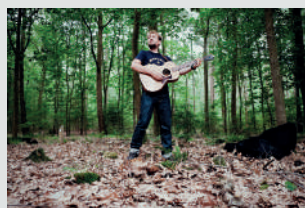
CHARLOTTE HAESSEN

Maak kennis met de bijzondere zangeres Charlotte Haesen met betoverende liedjes uit allerlei windstreken!

WELKE ARTIESTEN KOM JE TEGEN?

TIM KNOL EN DE WANDELCLUB

Verken een dorpsommetje samen met zanger en componist Tim Knol en De Wandelclub

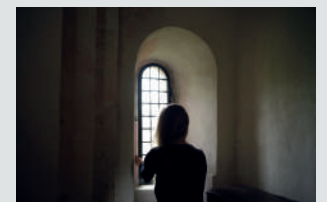

PAUZELEK

Vers verhuisd naar het noorden heten Willem en Saskia je van harte welkom in hun theetuin 'De Kosterij' voor een welverdiende pauze en daarbij een hapje en een drankje

SARAH JANSSEN

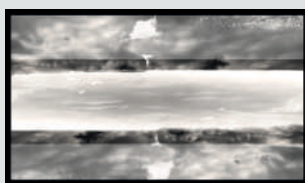
IN A WINDOW OF
A FEW MINUTES

Beleef een poëtische ervaring met de kunstininstallatie In a window of a few minutes van Sarah Janssen

PATRICK HOVING

ONZICHTBAAR

Sluit je route af met een kleine ontdekkingstocht door een onzichtbare wereld met Patrick Hoving!

HARRY AALBERTS LUTJE HOESKE

Volg een kort college van Leermster Harry Aalberts en kom alles te weten over zijn Lutje Hoeske!

EETTIPS

Onderweg terug vind je Eemshotel | Zeebadweg 2, Delfzijl, De Boerderij | Schoolweg 2a, Oosterwijtwerd, Visrestaurant De School | Schoolweg 19, Oosterwijtwerd en Hotel Landgoed Ekenstein | Alberdweg 70, Appingedam.

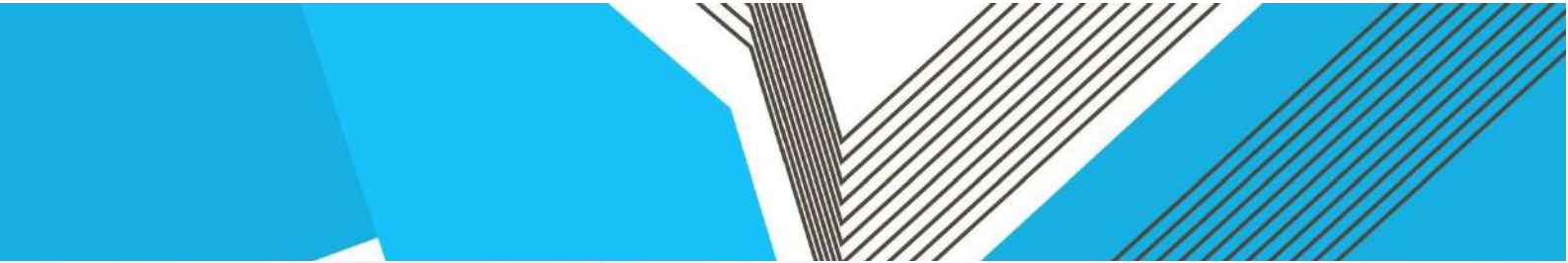
SIEN VANMAELE HOPE SHE WAS WORTH IT

In het duister ontvouwt zich de mini-opera Hope She Was Worth It van Sien Vanmaele

Stichting Oude Groninger Kerken & M.V.A. Dierckxfonds | Provincie Groningen | Cultuurnota Groningen | Fonds 21 Gemeente Eemsdelta | Stichting Promotionele Activiteiten Appingedam | Fonds Podiumkunsten | VSBFonds | Lira Fonds Emmaplein Foundation | BNG Cultuurfonds | Stichting Beringer Hazewinkel | Stichting J.B. Scholtenfonds | Mondriaan Fonds

BIJLAGE 3: EVALUATIEDOCUMENT TICKETING

EVALUATIEDOCUMENT TICKETING

Terug naar het begin

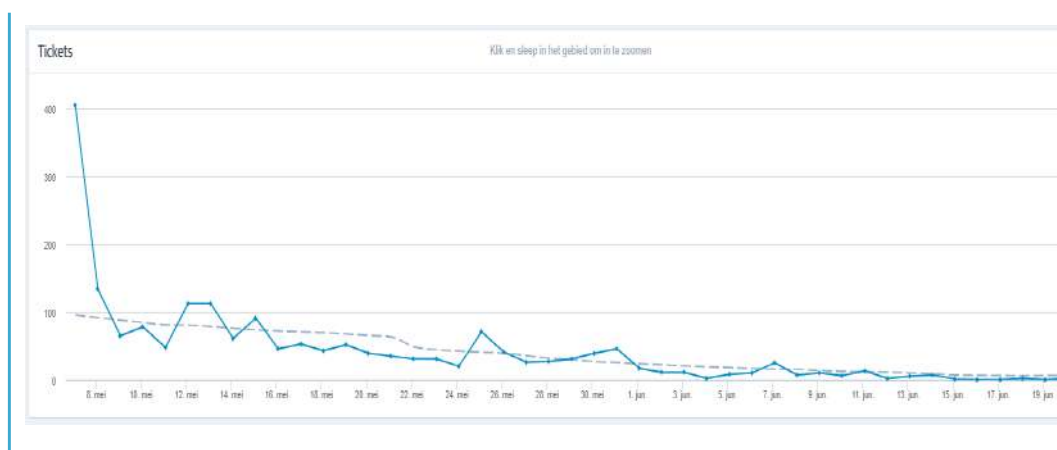
AANTAL ORDERS:
740

TOTAAL TICKETS:
1.879

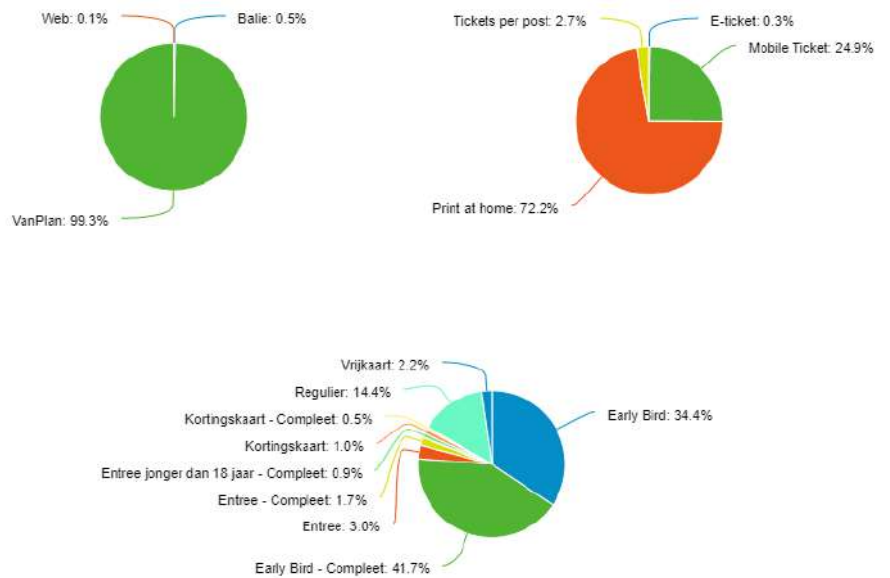
VERKOOP TICKETS:
1.837

VRIJKAARTEN:
42

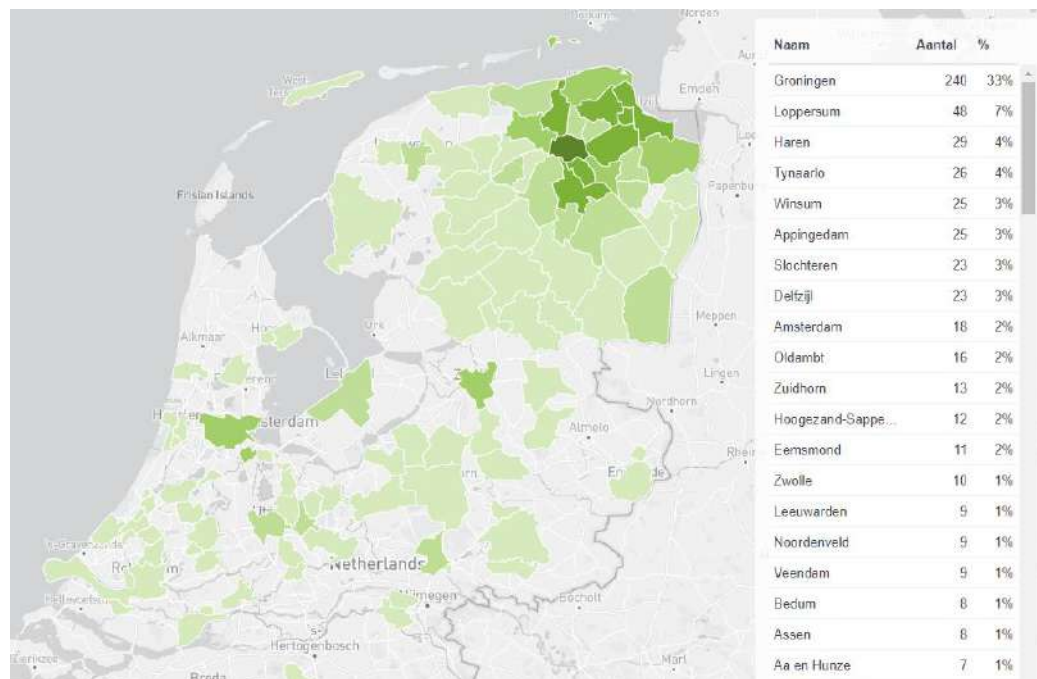
VERKOOP AANTALLEN

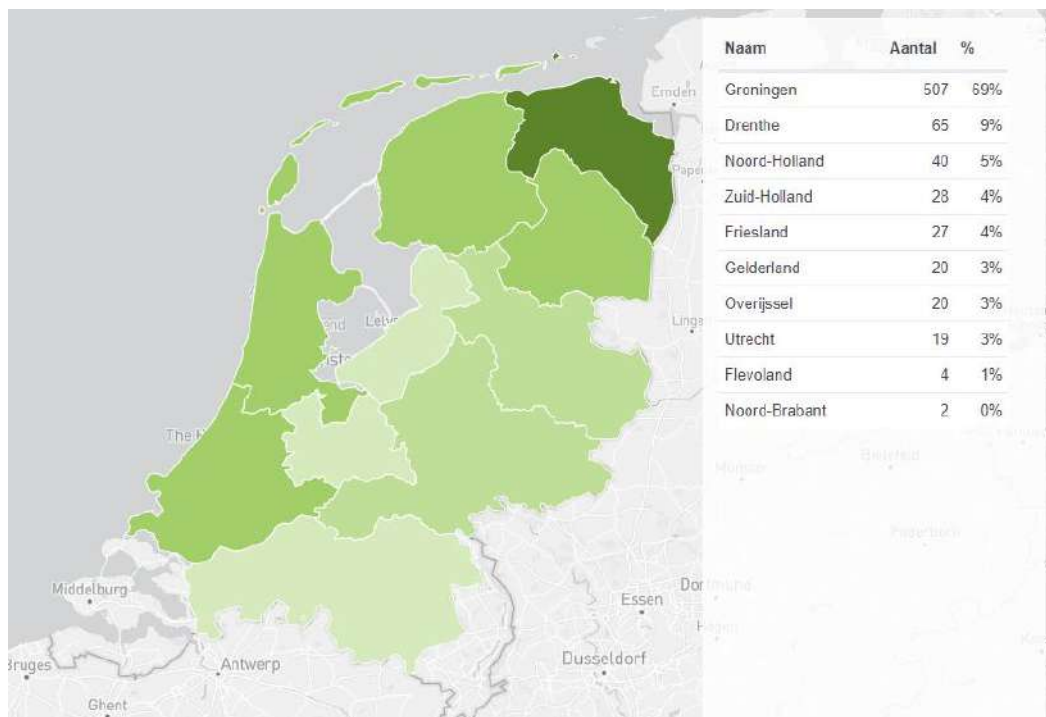
VERKOOP SPECIFICATIES

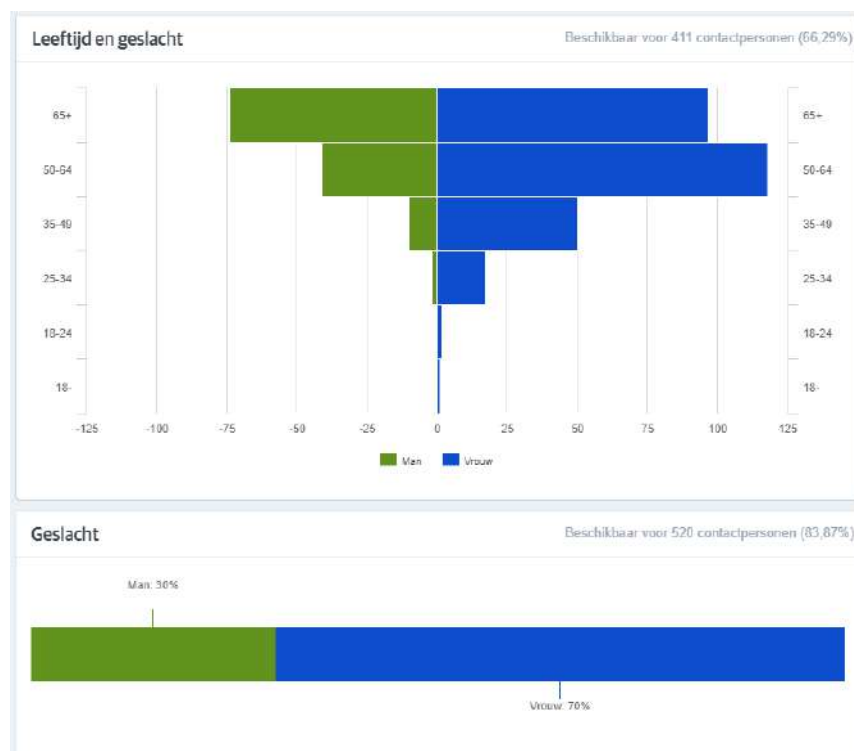
MAPPING

MAPPING

Profiel kopers

Servicelevel

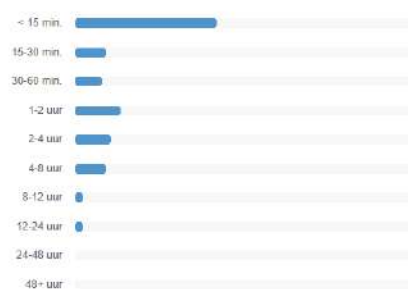
AANTAL KLANTENSERVICE
MELDINGEN:
84

ANTWOORDTIJD
70% binnen 2 uur
100% binnen 1 dag

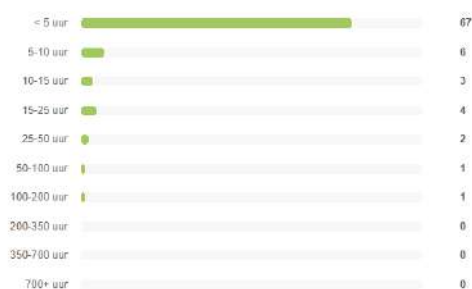
OPLOSTIJD

85% binnen 5 uur

Gem. antwoordtijd

Oplossingstijd

TOP 3 MEEST GESTELDE VRAGEN:

1. Datum bezoek wijzigen
2. Tickets opnieuw toesturen
3. Ophalen fietsen, op welke locatie

